

Problém ochrany práv sexuální menšiny

Lukáš Feher

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lukáš FEHER**
Osobní číslo: **H118659**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Sexuální menšiny v ČR – Analýza aktuálních problémů**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím diplomové práce. S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- cílem práce je nejen představit lidská práva jako podstatný atribut každého moderního právního státu, ale také zjistit zda mají občané s odlišnou sexuální orientací u nás ve všech oblastech stejné postavení jako většina,
- práce bude zpracována převážně kompilativní a deskriptivní metodou za použití odborné literatury, zdrojů a rovněž i soudní judikatury,
- dalším cílem této práce je ukázat historický vývoj postojů k sexuálním menšinám,
- práce se bude také zabývat teoretickými výměrami,
- v praktické části bude vyhodnocen dotazník, týkající se postojů k národnostním sexuálním menšinám.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Ústava ČR, Listina základních práv a svobod (ÚZ), Sagit 2014, ISBN 978-80-7488-031-5.
Antidiskriminační zákon č.198/2009 Sb.

Bobek, M., Bučková, P., Kuhn, Z. (eds): Rovnost a diskriminace. Praha: C. H. Beck, 2007.
ISBN 978-80-7179-584-1.

Boučková, P., Havelková, B., Koldinská, K. a kolektiv : Antidiskriminační zákon
s komentářem. C.H. Beck. Praha :2010. ISBN 978-80-7400-315-8.

Kuba, J.: Filosofie lidských práv a právo. Plzeň: Právnická fakulta ZČU Plzeň, 1999. ISBN
80-7082-540-5.

Loužek, M.: Menšinová politika z pohledu teorie veřejné volby. In Reprezentace zájmů
menšin v EU, sborník z konference Institutu pro srovnávací politologický výzkum Fakulty
sociálních studií MU Brno, 2005. ISBN 80-7325-087-X.

Maier, H.: Lidská práva – nárok na obecnou platnost a kulturní diferenciacie. In. Lidská
práva. Sborník přednášek na kolokviu, pořádaném centrem pro studium demokracie
a kultury a Katedrou politologie Fakulty sociálních studií MU v Brně. Brno: Masarykova
universita v Brně, 2001. ISBN 80-85959-86-0.

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována
během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Mgr. Zdeňka Vaňková

Katedra práva a právní vědy

Datum zadání bakalářské práce:

11. listopadu 2013

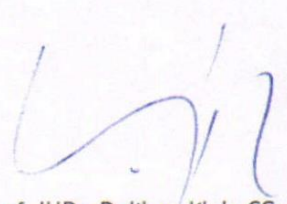
Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2014

V Brně dne 11. listopadu 2013

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí ústavu

prof. JUDr. Dalibor Jílek, CSc.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

V Brně 11.4.2014

LUKÁŠ FEHER

Jméno, příjmení studenta

Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevýdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užíje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídnou k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tématem předkládané bakalářské práce, jsou sexuální menšiny v ČR a analýza a to především se zaměřením na homosexuální a transsexuální jedince. Práce je orientována nejen na pohlavní identitu a druhy menšinové sexuality, ale také na polemické otázky týkající se společnosti, křesťanství a diskriminace ve vztahu k odlišné sexuální orientaci

Klíčová slova: analýza, menšina, sexuální menšina, homosexuální jedinec, transsexuální jedinec, pohlavní identita, polemická otázka, diskriminace

ABSTRACT

The theme of the presented bachelor's work is the analysis of the sexual minorities in the Czech Republic with the special focus on the problems of homosexuals and transsexuals. The work deals with a sexual identity and a classification of minority groups' sexuality. Furthermore, it analyses the polemic questions concerning society, christianity and discrimination in relation to a different sexual orientation.

Keywords: analysis, minority, sexual minority, homosexuals, transsexuals, sexual identity, polemic question, discrimination

Rád bych poděkoval paní PhDr. Mgr. Zdeňce Vaňkové za metodickou pomoc, připomínky a také za trpělivost během vypracování této bakalářské práce.

Prohláším, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ÁST	10
1 HISTORICKÝ VÝVOJ A OCHRANA MENTYN V MINULOSTI A SOUASNOSTI	11
1.1 OCHRANA MENTYN P ED 1. SV TOVOU VÁLKOU A PO NÍ	13
1.2 OCHRANA MENTYN PO 2. SV TOVÉ VÁLCE.....	16
1.1 OCHRANA MENTYN V SOUASNOSTI.....	18
2 MENTYNA - VÝVOJ POJMU, SNAHA O DEFINICI	23
2.1 VÝVOJ POJMU MENTYNA.....	25
2.2 POKUSY O DEFINICI	29
3 SEXUÁLNÍ MENTYNA	32
3.1 POHLAVNÍ IDENTITA	33
3.2 DRUHY MENTYNOVÉ SEXUALITY	35
3.2.1 Bisexualita.....	36
3.2.2 HOMOSEXUALITA	37
3.2.3 TRANSSEXUALITA	38
4. OCHRANA SEXUÁLNÍCH MENTYN DE LEGE LATA	40
4.1 MEZINÁRODNÍ DOKUMENTY	40
4.1.1 OCHRANA SEXUÁLNÍCH MENTYN V RÁMCI OSN	40
4.1.2 OCHRANA PRÁV SEXUÁLNÍCH MENTYN V EVROP	41
4.2 OCHRANA SEXUÁLNÍCH MENTYN V R	42
4.2.1 ÚSTAVA A LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD	42
4.2.2 ANTIDISKRIMINA NÍ ZÁKON.....	47
4.2.3 ZÁKON O REGISTROVANÉM PARTNERSTVÍ	48
4.2.4 ZÁKON O ZAM STNANOSTI	50
5. SOUDNÍ JUDIKATURA	52
5.1 JUDIKATURA ESLP	52
5.2 JUDIKATURA EVROPSKÉHO SOUDNÍHO DVORA	54
II PRAKTICKÁ ÁST	57
6. EMPIRICKÝ VÝZKUM	58
6.1 CÍL VÝZKUMU.....	58
6.2 POUÍTÁ METODA	58
8.3 VÝSLEDKY.....	59
8.3.1 Otev enost k okolí	62
8.3.2 Zku-enost s fyzickým napadením, verbálním a jiným obt flováním	64
8.3.3 Zku-enosti s diskriminací v zam stnání	64
8.3.4 Zku-enost s diskriminací v rodin , bydlí-ti	65
8.3.5 Dal-í formy diskriminace.....	66
8.3.6 Dopad zákona o registrovaném partnerství, možnosti adopce.....	67
8.4 SHRUTÍ POZNATK	67
ZÁV R	70
SEZNAM POUÍTÉ LITERATURY	72
P ÍLOHA . 1 ó DOTAZNÍK	77
SEZNAM POUÍTÝCH SYMBOL A ZKRATEK	81
SEZNAM TABULEK	82

ÚVOD

Tématem předkládané práce je šProblém ochrany práv sexuální menšiny, a to především se zaměřím na homosexuální a transsexuální jedince. Problematika menšin se sice ufl v minulém století ocitla v pop edí zájmu, ale o menšinách sexuálních za ínáme hovo it teprve v poslední dob . Není se emu divit. Vfldy sexuální menšiny byly je-t v nedávné minulosti spojovány s n ím nep irozeným, zakázaným, společností zavrženímhodným. P itom xenofobií nálady ve společnosti jsou znamením nedosp losti, nezralosti a neschopnosti vyrovnat se, kdo je svým zp sobem flivota jiný nefl v t-ina. Na vin je mnohdy nepochopení, p edsudky a stereotypní postoje. Tato tematiku byla zvolena nejen z d vodu zájmu o ochranu lidských práv a respektování práva na odli-nost i jinakost jednotlivce, ale také z d vodu, fl se jedná o nám t stále tak trochu opomíjený.

V práci bude vzpomenuto, fl tak, jak se rozvíjela společnost, tak se vyvíjel i samotný pojem šmenšina. Právní pojetí sexuální menšiny bude provázeno pohledem dal-ích nauk, které jsou s právem nerozlu n spjaty. ást práce proto bude orientována nejen na pohlavní identitu a druhy menšinové sexuality, ale také na polemické otázky týkající se společnosti, kes anství a diskriminace ve vztahu k odli-né sexuální orientaci. Zdravná bude skute nost, fl homosexualita je trvalý, citový a nem nný vztah osob ke stejnému pohlaví. Pokusíme se p edloflit nejen strohá fakta, ale ur itým zp sobem zhodnotit podmínky právní ochrany zkoumané menšiny.

V rámci jednotlivých kapitol teoretické ásti se budeme snaflit vymezit, jak je ochrana sexuálních menšin zakotvena nejen v právním ádu eské republiky, ale také v rámci mezinárodního a evropského práva. Bez odpovídajících institucionálních záruk by v-ak ochrana menšin byla jen iluzí, proto bude v práci vzpomenuta i judikatura Evropského soudu pro lidská práva, nebo jeho rozhodnutí jsou významným vodítkem pro praxi Ústavního soudu R a soud obecných.

Praktická ást práce bude zam ena na analýzu sou asného stavu diskriminace na základ sexuální orientace. Pomocí kvantitativního výzkumu budou primární cestou vymezeny, shromáfl ny a zpracovány data, která se vztahují k problematice osob s odli-nou sexuální orientací. Mimo jiné nás zajímalo, zda takto odli-n orientovaní lidé mají v dne-ní dob chu o své orientaci hovo it, hlásit se k ní i rad ji tuto okolnost zastírají.

Je afl s podivem, fl v sou asné dob není u nás tato problematika v odborné literatu e dostate n zpracována a k dispozici jsou jen díl í poznatky. Literatura r zných obor ,

týkající se této odlišné orientace, je sice rozsáhlá, ale nové publikace jsou spíše kompilace ufi existujících stanovisek. Při zpracovávání této práce proto vycházíme z publikací p vodních a aktuálních informací z ve ejn dostupných zdroj .

Práce bude vypracována p eváfi kompilativní metodou, a to za pomcí odborné literatury, lánk a ve ejn dostupných zdroj publikovaných k danému tématu.

I. TEORETICKÁ ÁST

1 HISTORICKÝ VÝVOJ A OCHRANA MENTÁLNÍ V MINULOSTI A SOUČASNOSTI

Historie hraje stálejší roli při vytváření každého kulturního systému. Jednou z jeho nejdůležitějších součástí je systém základních hodnot. Ten integruje její části v jeden celek, vytváří určitou strukturu, a umožňuje tak kulturní systém pochopit. Máme-li se zabývat problematikou mentální, musíme nejdříve vzpomenout okolnosti, které přispívají k pochopení skutečnosti, že každý, kdo je v našem okolí odlišný od většiny, si zasluhuje z důvodu určitého ohrožení i znevýhodněného postavení ve společnosti ochranu. Jen tak můžeme v něm zajistit rovnost.

Je známo, že evropská právní kultura vychází z tradice práva římského a kanonického. Latinská Evropa byla podle římského práva a podle potřeby doby je vždy nově interpretovala. Stejně jako jiná právní odvětví, rovněž ústavní právo vyrůstá z určitých společenských, hospodářských a kulturních poměrů, které se v historickém toku proměňují a vyvolávají následné změny. Právní kultura je důležitým znakem vývoje společnosti. Přitom se lze opírat o tvrzení právního historika Karla Malého, který říká, že *š právo, právní myšlení, právní filosofie, stejně jako představy o státě, patří nepochybně k důležitým součástem kultury a z hlediska historického snad dokonce k nejvýznamnějším ukazatelům rozvoje lidské civilizace. Vypovídají velmi přesně nejen o mezilidských vztazích, o touhách a strastech jednotlivce i společnosti, ale svou formou, svou dokonalostí i naopak nedokonalostí i o stavu a úrovni myšlení a schopnostech tvůrců práva, a jsou jimi zákonodárci i soudci, nebo po staletí se formující obyčej.*¹

Prameny práva v každém právním systému mají stálejší význam. Jejich vymezení je zvláště složité proto, že *acquis communautaire* tvoří konglomerát norem různé povahy a charakteru. Klíčové pro tuto práci je v této souvislosti obecný vztah mezinárodního a vnitrostátního práva v jednotlivých státech a konkrétní způsob aplikace norem mezinárodního práva lidských práv vnitrostátními orgány státu. Za vítanou změnu je v tomto smyslu nutno považovat změnu Ústavy České republiky provedenou tzv. euronovelou Ústavy ČR publikovanou pod číslem 395/2000 Sb., která nadále českou

¹ MALÝ, K: *K tradicím a proměnám české právní kultury*. Praha: Karlova univerzita č. 3. lékařská fakulta UK. *VITA NOSTRA REVUE*, 1998, č. 2, nepag.

republiku k zemím s monistickým přístupem s primátem mezinárodního práva v otázce vztahu vnitrostátního a mezinárodního práva.² Přitom ústavní základy ČR mají šdva hmotné pilíře, a sice institucionální část v Ústavě ČR a dále lidskoprávní část v Listině. Podvodně politicko-deklaratorní smysl Listiny se postupně díky činnosti Ústavního soudu ČR výrazně juridizoval. Ústavní soud totiž zaujal k Listině osobitě právní stanovisko jako ke celku a pojal ji jako základ principiální procesní jistoty činnosti českých soudů při užití myšlenkové doktríny šspravedlivého procesu v pojetí Evropského soudu pro lidská práva. Ústavní soud přitom nepřímo přispívá s provedením, rozvedením a konkretizací v dalších zákonech.³

Na politických hranicích minulého století se ukázalo, že právní ochrana individuálních práv člověka a občana musí být nutně doplněna stejnou úrodnou ochranou práv menšin. Jak si uvědomil již P. IBÁ , *šdemokracii jiřl není možné chápat jen jako vlády v t-ín a abstraktního lidu i národa, nýbrřp edev-ím jako nároky men-ín v i t mto v t-ínám, v etn povinnosti respektovat jinakost a odli-nost men-íně.*⁴ Problematika ochrany lidských práv je dnes samozřejmě součástí činnosti moderní společnosti. Má nejen vnitrostátní a mezinárodní rozměr, ale také aspekt právní, politický, kulturní, sociální, ekonomický, atd. Jeho významnou součástí je proto problematika ochrany práv minorit, menšin. Je pochopitelné, že jakékoliv skupinové konflikty v rámci státu, včetně přetrvávání rasové, sexuální i jiné diskriminace, vytvářejí problém v celosvětovém měřítku.⁵ Krátký nástin z historie ochrany menšin v následujících podkapitolách tohoto mfe bude dále kazem.

² BOGUSZAK, J., APEK, J., GERLOCH, A.: *Teorie práva*. 2. vydání. Praha: ASPI, 2004, s. 74.

³ KLÍMA, K. a kol.: *Komentář k Ústavě a listině*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 18-21.

⁴ P. IBÁ , J.: *Hranice práva a tolerance*. Praha: SLON, 1997, s. 68.

⁵ STEINER, H.J., ALSON, P.: *International Human Rights in context Law, politics, morals*. Oxford: Clarendon Press. 1996. s.150.

1.1 Ochrana menšin před 1. světovou válkou a po ní

Je třeba před 19. stoletím můžeme pozorovat pokusy o řešení konfliktů menšin, které zahrnovaly garance na ochranu náboženských práv. Jako první krok rozšíření ochrany národnostních menšin nad rámec náboženských práv je považován Vídeňský kongres z roku 1815. O období před 1. světovou válkou se však jeví nedá hovořit jako o systému mezinárodní ochrany národnostních menšin.⁶

Ochrana menšin, a to především národnostních, má svou historii po skončení 1. světové války v rámci Versailleského systému mírových smluv. Ten potvrdil značné územní změny, v důsledku nichž se však na území v té době nových států významná část obyvatelstva dostala do postavení národnostních menšin.⁷ V této době se stala lidská práva součástí ústav nově vzniklých středoevropských států. Avšak záhy politický vývoj kontinentu ukázal, že předpokladem skutečného zavedení svobod je vžitá tradice národní svobody. Tam, kde cosi takového chybí, se záhy lidská práva oslabují a degradují. Nicméně v ústavní listině československé republiky z roku 1920 byly špráva, svobody a povinnosti obsaženy především v hlavě páté. Ústava vyjádřila princip rovnosti, svobodu osobní a majetkovou, svobodu domovní, dále tisku, práva shromážděvacího a spolkového, atd. Uvedený výčet vyjádřoval práva občanů jako jednotlivců, jako samostatných jednotek. Naproti tomu v hlavě šesté ústavní listiny se jednalo o ochranu menšin národních, náboženských a rasových. Ústava v nich nepohlíží na jednotlivce jako na samostatné jednotky, ale jako na příslušníky v těchto celcích (národnostních, náboženských, rasových), a vyjadřuje práva kolektivní. Ochrana práv menšin navazovala na poválečný vývoj. Vycházela ze Smlouvy mezi německými mocnostmi spojenými a přidruženými a československem, podepsané v Saint Germain-en-Laye v září 1919. Princip rovnosti občanů bez ohledu na rasu, jazyk nebo náboženství byl obsažen v článku 7. V něm bylo vyjádřeno, že bez ohledu na to, že by československá vláda zavedla nějaký úřední jazyk, bude poskytnuto státním občanům československým jiného jazyka než českého a mohou před soudy používat svého jazyka jak ústně, tak písemně. Článek 8 obsahoval záruky práv národnostních, náboženských nebo jazykových menšin a článek 9 právo na využití

⁶ SCHEU, H. Ch.: *Ochrana národnostních menšin podle mezinárodního práva*. Praha: Karolinum. 1998, s.10.

⁷ HENDRYCH, D., a kol.: *Právní slovník*. 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 406.

v jazyce menšin. Článek 14 této smlouvy obsahoval ustanovení: *Švédsko souhlasí s tím, že podle článků I. a II., pokud se týkají práv národnostních menšin rasové, náboženské a jazykové, zakládají závazky zájmu mezinárodního a poskytují záruky Společenství národů. Nesmí se moci, nedá-li k tomu souhlas v rámci Společenství národů.*⁸

Švédsko tak souhlasilo výslovně s jurisdikcí mezinárodního Soudního dvora při spolupráci na dodržování těchto závazků.⁸ Historikové uvádějí, že švédská republika se stala první evropskou zemí, která například uznala fiidy jako národ. Skutečnost však byla trochu složitější. Vždy ústava nedefinovala pojem národnostní skupiny ani nejmenovala menšiny uznávané státem. V jejím oficiálním výkladu se však výslovně uvádělo, že tyto vynechávky jsou úmyslné, aby každý švédský občan, který se chce prohlásit za člena fiidovské národnostní skupiny, tak mohl svobodně uplatnit práva při sítání lidu, volbách apod., kdy má jednat podle svého svědomí. Při jednání o této pasáži ústavy nedocházelo dlouho ke shodě. Proti uznání fiid jako zvláštní menšiny ve smyslu zemského zákona byla iada fiid, především pívřenc asimilace. K dohod došlo teprve na zásah prezidenta Masaryka, formulace v s. ústav byla kompromisem.⁹

Je obecně známo, že v té době se na základě národnostního principu vytvářely nové státy: bylo obnoveno Polsko, rozdělilo se Rakousko-Uhersko, vzniklo Rumunsko, vznikla Jugoslávie a švédsko, Finsko a pobaltské země získaly nezávislost. Toto nové rozdělení odpovídalo vlivu zítit protiváhu Německu a tzv. sanitní kordón (cordon sanitaire) proti komunistickému Rusku. Mírové ujednání však bylo téměř vždy provázáno vnitřními rozbroji a ozbrojenými srážkami. Nová rovnováha byla vratká hlavně proto, že proti hledání kompromisu opět vystupovaly nacionalistické reflexy. Zásada sebeurčení národů nebyla respektována.

Projekt Společenství národů, navržený prezidentem Wilsonem, byl upraven roku 1920 v Paříži. Společenství národů měla zaručit mír právem platným pro všechny a mírovým urovnáváním. Zástupci členských států se pravidelně scházeli na valném shromáždění. Rada měla stálé členy: Francii, Velkou Británii, Itálii a Japonsko, k nimž se přidružilo Německo (v letech 1926 a 1933) a SSSR (v letech 1934 a 1940). Ostatní členské státy byly

⁸ MALÝ, K, a kol.: *Občanská a lidská práva*. Praha: Právnická fakulta UK, 1991, s. 55 a 56.

⁹ POKNÝ, T.: *Historie fiid v českých a na Moravě*. Praha: Sefer, 2001, s. 525.

zastoupeny jako nestálí členové a jejich vstup se obnovoval každé tři roky.¹⁰ V rámci Společenství národů vznikl rovněž systém kontroly závazků ve vztahu k ochraně menšin, který umožnil dokonce přijímat od menšin petice upozorující na porušení jejich práv. Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti mohl ke sporným právním otázkám vydávat posudky. Společenství národů byla první organizací, která si kladla za cíl propojit evropské státy a státy celého světa soustavou kolektivní bezpečnosti. Její vliv však zůstal omezen. Společenství národů sice stanovila nová pravidla mezinárodních vztahů, na politické realitě Evropy však nezměnila nic.¹¹ Hlavní problém systému ochrany menšin v době Společenství národů vidím v tom, že tento ukládal závazky na základě mírových smluv pouze novým státům, zatímco velmoci se jim vyhnuly. Systém se nestal univerzálním, zůstal selektivním a od třicátých let minulého století byl systematicky zneuhlácen zejména expanzionistickou politikou Německa. Existence Společenství národů skončila oficiálně v roce 1946 a se zánikem této mezinárodní organizace ztratily svou platnost i smlouvy o ochraně národnostních menšin. To vedlo k tomu, že s krachem Společenství národů zanikl i systém ochrany menšin v Evropě té doby.¹²

Nemusíme ani připomínat, že za nacistického režimu poprvé v dějinách lidstva politický systém rozhodl škodu smrti a kdo nesmí obývat tuto planetu. V té době vznikla na tzv. vědeckých zákonech rasová nauka, která se stala podkladem i nacistického antisemitismu. Biologie, botanika a zoologie toužily vědět klasifikovat a třídít, a to se stalo s národy i rasami. Dokladem o genocidě je nesmírné množství lidí, jsou neuvěřitelná. Jak se zmíňuje Petrův odkazem na Petruš, ve zvlášť obtížné situaci za války se ocitlo židovské obyvatelstvo, na které byly aplikovány německé norimberské zákony z 15. září 1935. Ty umožnily oddělení židů od ostatního obyvatelstva. K těmto svérázným a v podstatě zločinným zákonům, které se snažily vydolit do značné míry asimilovanou menšinu z ostatního obyvatelstva podle náboženské příslušnosti prarodičů,

¹⁰ ELOUCHE, F., a kol.: *Dějiny Evropy*. Praha: Argo, 1992, s. 329–330.

¹¹ DELOUCHE, op. cit., s. 330.

¹² HENDRYCH, op. cit., s. 406.

¹³ Pozn. PETRUV, H.: *Právní postavení židů v Protektorátu Čechy a Morava (1939–1941)*. Praha: Sefer, 2000.

bychom v českém prostředí nenašli analogii.¹⁴ Složitou otázku přesného vymezení menšiny, která je tradičním problémem, se tedy snažily nacistické úřady jednoznačně vyřešit.¹⁵ V prosinci 1941 měl Hitler v moci 8 700 000 lidí.¹⁶ Obětmi holocaustu se do jara 1945 nakonec stalo na šest milionů lidí, Romové, homosexuálové a další. Obecně ji lidé, kteří si z hlediska nacistů zasloužili smrt jen proto, že se narodili. Pro příznivce nacismu byla likvidace celých etnických, rasových, náboženských i homosexuálních skupin přímo nechtanou povinností. Právě rasismus umožnil mluvit například o židech i homosexuálech jako o méně cenných bytostech. Přes tenký náter právních formalit byla zločinnost hitlerovského Německa absolutní.¹⁷

1.2 Ochrana menšin po 2. světové válce

Dne 9. května 1945 podepsalo Německo bezpodmínečnou kapitulaci, a tím ukončilo válku, ve které zemřelo více než 30 milionů lidí. Skutečnost, že o vítězství spojeneckých vojsk se nejvíce zasloužily Spojené státy a Sovětský svaz (do té doby nepřátelé), poznamenala Evropu na dalších čtyřicet let dopředu. V únoru 1945 se uskutečnila Jaltská konference, na které bylo rozhodnuto o poválečném uspořádání Evropy. Díky ní, že tímto byly položeny základy tzv. studené války. Poté, co západní státy roku 1949 založily obranou vojenskou organizaci Severoatlantický pakt (NATO), tak reakcí bylo v květnu 1955 založení Varšavské smlouvy socialistickými státy. Rozdělení Evropy na Západ a Východ bylo dokončeno. Za této politické situace bylo velmi problematické poskytnout mezinárodní ochranu lidských práv v tom duchu, v jakém se jí snažila poskytnout po 2. světové válce již neexistující Společnost národů.

¹⁴ Pozn. Důležitým prvkem protifašistického zákonodárství bylo zabavení majetku. Spory o vrácení majetku po válce byly značně komplikované a na které otázky odpovědí zůstaly otevřené dodnes.

¹⁵ PETRÁČEK, R., PETUŠKA, H., SCHEU, H.: *Menšiny a právo v české republice*. Praha: Auditorium, 2009, s. 93.

¹⁶ JOHNSON, P.: *Dějiny 20. století*. Praha: Rozmluvy, 1991, s. 440.

¹⁷ Pozn. Hitler pracoval výhradně s výnosy a nařízeními bez jakéhokoliv ohledu na zákony a právo. V tom se mimo jiné podobal Leninovi, který neprojevoval nejmenší zájem o vytvoření nějaké ústavy. Hitler stejně jako Marx a Lenin nenáviděl právníky. Šprávník, prohlásil, že je lovcem odpadlých lidí nebo fluktuantní zkušeností znetvořených a nakonec normálnímu právnímu systému nadával nacistické lidové soudy (Blíže k tomu Johnson, P., op. cit. s. 286 a 287).

Po skončení druhé světové války vzniká i propracovává se koncepce lidských práv, která se promítá jak v přijetí původní konvence, tak i ve vzniku zvláštního, speciálního k tomu účelu zřízeného soudu.¹⁸ V polovině dvacátého století, po zkušenostech s fašismem a nacismem, se otázka lidských práv a svobod stala otázkou mezinárodní.¹⁹ Otázka ochrany národnostních menšin v západní Evropě však nebyla po 2. světové válce v žádném případě vyřešena a téměř všechny evropské státy z vlastní zkušenosti problematiku znaly.

Ochrana lidských práv byla sice právně zakotvena ve vnitrostátním právu mnoha zemí, ale ukázala se jako formální a značně nejednotná. Proto mezinárodní společenství států pokračovalo k unifikaci tím smlouváním na ochranu životů a jeho důstojnosti. Nejdelší cestou se tak stala Všeobecná deklarace lidských práv z roku 1948.²⁰ Všeobecná deklarace lidských práv byla schválena Valným shromážděním OSN 10. prosince 1948. Podle preambule deklarace je společným cílem pro všechny národy a státy. Malenovský s odkazem na J. Donnellyho upozorňuje, že tvůrci tohoto systému pohlíželi na lidská práva jako na hodnotu spojenou s lidskou bytostí, lidskou rodinou, lidským pokolením a očekávali plnou univerzalitu, jakkoli jen jako ideální stav dosažitelný až někdy v budoucnosti. Přitom až do 17. století žádná společnost, civilizace ani kultura nejen neuplatňovala, ale dokonce ani neměla vizi rovných, nezczizitelných lidských práv.²¹ Deklarace obsahuje 30 článků. Ve smyslu práce vzpomeneme první dva, které stanoví, že všichni lidé se rodí svobodní a rovni v důstojnosti i právech. Každý člověk je oprávněn ke všem právům a svobodám, které deklarace vyhlásí, bez rozdílu rasy, barvy pleti, pohlaví, náboženství, politického smýšlení, národnostního nebo sociálního postavení, majetku, rodu nebo jiného postavení. Deklarace má pouze

¹⁸ ADAMOVÁ, K., BLOVSKÝ, P., ČÍSA, J., a kol.: *Dějiny evropského kontinentálního práva*. 2. vydání. Praha: Linde, 2004, s. 808.

¹⁹ POVOLNÝ, M.: *Zápas o lidská práva*. Brno: Stilus Press, 2007, s. 16.

²⁰ DAVID, V., SLADKÝ, P., ZBOŘIL, F.: *Mezinárodní právo ve veřejném právu*. Praha: Linde, 2004, s. 260 a 261.

²¹ MALENOVSKÝ, J.: Zapomenuté a falzifikované, známé a ještě nenapsané kapitoly –edesátileté epopeje Všeobecné deklarace lidských práv. *Právník*. Ročník 148. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2009, . 1, s. 16 a 17. Citováno dle Donnelly, J. The Relative Universality of Human Rights. HRQ, vol 29, Number 2. May 2007, s. 284 a 285.

doporuující povahu. Proto její ustanovení nebyla právně závazná.²² Zcela samozřejmě se však stala výchozím bodem celé řady regionálních a globálních smluv, v nichž se začala lidská práva pozitivizovat v celosvětovém měřítku. Z regionálních dohod uvede me Evropskou konvenci k ochraně lidských práv z roku 1950, dále Helsinskou deklaraci i ob mezinárodní smlouvy o občanských a politických právech a o hospodářských sociálních a kulturních právech.²³

Jak vidíme, dříve se přenesl předešlý náhled na ochranu práv jednotlivce a na univerzalitu lidských práv. Na tomto základě byl vybudován systém ochrany lidských práv v rámci OSN, kde se teprve v roce 1992 podařilo Valnému shromáždění přijmout Deklaraci o právech osob příslušejících k národnostním, etnickým, náboženským a jazykovým menšinám. Obecné smluvní instrumenty neodlišují práva menšin od individuálních práv jejich příslušníků, která jsou zajištěna v něm prostřednictvím zákazu diskriminace.²⁴

1.1 Ochrana menšin v současnosti

V posledních letech minulého století jsou zdrazněny v oblasti mezinárodních práv hodnoty, které posílily shodu evropských států na mnoha klíčových aspektech právní úpravy. Novou dimenzi tento proces nabírá po pádu totalitních systémů v zemích střední a východní Evropy po roce 1989. Došlo tak k výraznému uvolnění mezinárodního napětí a následně k prohloubení rozvoje mezinárodní spolupráce v oblasti lidských práv. Práva menšin přitom představují dva odlišné pojmy. Zprvu se jedná o normální individuální

²² POTOČNÝ, M., ONDŘEJ, J.: *Mezinárodní právo ve veřejné a zvláštní části*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 79 a 80.

²³ MAIER, H.: *Lidská práva a nárok na obecnou platnost a kulturní diferenciaci*. In. Lidská práva. Sborník příspěvků na kolokviu, pořádáném centrem pro studium demokracie a kultury a Katedrou politologie Fakulty sociálních studií MU v Brně. Brno: Masarykova universita v Brně, 2001, s. 18 a 19.

²⁴ Pozn. Výraz diskriminace v právním smyslu se rozumí rozlišení, vyloučení, omezení nebo zvýhodnění jednotlivce nebo skupiny na základě určitého diskriminačního důvodu. Zákaz diskriminace je modelově upraven v čl. 14 Evropské úmluvy v ustanovení, které slouží nejen jako vzor pro vnitrostátní úpravy na všech úrovních, ale také jako předloha pro další mezinárodní právní instrumenty v rámci Rady EU i v rámci EU. Jako příklad zde můžeme sloužit Charta základních práv EU.

práva, která platí pro osoby rasové, etnické, jazykové, náboženské, jazykové nebo sexuální menšiny a dále jde o kolektivní práva, která jsou připisována menšinovým skupinám.

Uplynulé století nám může povzbuďovat za století obecné emancipace jednotlivce v mezinárodním právu a uznání jeho subjektivity.²⁵ Třetíková však upozorňuje na skutečnost, že tradiční mezinárodní právo zásadně nepovažuje jednotlivce za adresáty svých norem. Jinými slovy, soukromé osoby nejsou subjekty tohoto právního systému (na rozdíl od práva vnitrostátního).²⁶ Toto klasické pojetí mezinárodního práva jako práva mezistátního prolomuje právo v oblasti základních lidských práv. Avšak i tam, jak se správně poukazuje v doktríně, jedinec se nestává subjektem mezinárodního práva, ale pouze *beneficiářem* jeho norem lidskoprávní povahy.²⁷ Prosazení právního charakteru pro jistých lidských práv jednotlivce v rámci mezinárodních smluv v této oblasti sehrálo významnou roli, neboť tak právo odvozené z mezinárodního práva lidských práv připadlo jednotlivci celou řadu práv, včetně práv v oblasti soukromého a rodinného života.

Je pravdou, že vývoj v Evropě po roce 1990 (zejména z důvodu rozpadu Sovětských socialistických republik a Jugoslávie) otázku etnických, náboženských a jazykových menšin vyhroutil. Přesto se zatím ucelený speciální systém ochrany menšin nevytvořil, existují již určitě zárodky. Jeden z nich je poznamenán spíše selektivním a politickým přístupem k řešení problému, což nám může připomínat řešení. V rámci Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě (dále jen KBSE) byla věnována pozornost ochraně národnostních menšin, a to především v závěrečném dokumentu Kodákového schůzky (1990). Schůzky KBSE v Helsinkách a Stockholmu (1992) vedly ke zřízení a obsazení funkce Vysokého komisaře pro národnostní menšiny. Do sféry politických dokumentů nám může zařadit dále i Pakt stability, který prosadila Evropská unie na konferenci Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE) v Paříži, jenž se však primárně týká pouze devíti států střední a východní Evropy, s nimiž EU uzavřela nebo dojednává tzv. Evropské asociativní dohody.

²⁵ Rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora ze dne 27. června 2001 ve věci *Lagrand* (Německo v. USA), ve kterém byla výslovně uznána právní subjektivita jednotlivce.

²⁶ TŘETÍKOVÁ, N.: *Dimenze ochrany lidských práv v EU*. Praha: ASPI, 2003, s. 24.

²⁷ TŘETÍKOVÁ, op. cit., s. 25.

V souvislosti se statusem menšin musíme vzpomenout jejich ochranu v rámci Rady Evropy, která byla přijata v roce 1955 Rámcovou úmluvou o ochranu národnostních menšin. Na této úrovni se tak jedná o první mnohostranný právní instrument k dané problematice. V roce 1993 pak Parlamentní shromáždění Rady Evropy v Doporučení č. 1201 vyzvalo Výbor ministrů k přijetí dodatkového protokolu o ochranu menšin. Návrh protokolu byl vypracován, ale nebyl přijat. Přesto se na něj Parlamentní shromáždění odvolává při ukládání specifických závazků státům nově přijímaným do Rady Evropy. Na toto pojetí závazků navazuje i následná kontrola ve formě systému zpravodajství (monitoring) ze strany poslanců Parlamentního shromáždění, kterou lze kritizovat jako diskriminující, protože se v praxi uplatňuje v těch státech přijatých od roku 1993. Další cestou je přijímání právně závazných instrumentů, které stanoví obecné závazky všech států, tedy jednotlivých smluvních stran.

K obecným závazkům všech států patří již výše vzpomínaná Rámcová úmluva o ochranu národnostních menšin z roku 1955. Jedná se o první mnohostranný právní instrument k dané problematice. Úmluva však menšinám neposkytuje kolektivní práva. Naopak se nepřímo, a to prostřednictvím závazků států, obrací na osoby patřící k národnostním menšinám jakožto destinátáře, jež mohou vykonávat práva a užívat svobod vyplývajících z principů zakotvených v této rámcové Úmluvě jednotlivě, jakož i spolu s ostatními (čl. 3 odst. 2).²⁸ Úmluva obsahuje ustanovení programové povahy, jež nejsou přímo aplikovatelná. Tato skutečnost předpokládá od států přijetí legislativních i jiných opatření k dosažení cíle. Lze konstatovat, že a koliv Rámcová úmluva neobsahuje obecnou definici menšin a kontrolní mechanismus byl slabě koncipován, tak rozhodně představuje pokrok. Její kontrolní mechanismus je tvořen jednak politickým orgánem v podobě Výboru ministrů Rady Evropy a dále pak pomocným expertním orgánem. Ten by měl vyvolávat politický přístup zástupců států. Implementační mechanismus je založen výlučně na projednávání zpráv států podle čl. 25 Rámcové úmluvy. Každá smluvní strana má povinnost do jednoho roku platnosti Úmluvy poskytnout první zprávu o zákonodárných a jiných opatřeních, které přijala k provedení zásad, které jsou v této Úmluvě zakotveny. Úkolem poradního výboru je následně projednávat zprávy států a předávat své názory Výboru ministrů. V pravomoci Výboru ministrů je pak přijmout

²⁸ Sdělení MZV č. 96/1998 Sb., Rámcová úmluva o ochranu národnostních menšin.

závazky, zda opatření smluvní strany jsou dostatečná ke splnění smluvních závazků. Zmíněné závazky mohou být doplněny o doporučení Výboru ministrů. Doporučení adresovaná vládám smluvní strany mohou obsahovat i lhůtu pro poskytnutí informace o jejich realizaci. Přestože doporučení nejsou právně závazná, k jejich plnění může být stát nábádán politickým a morálním tlakem.²⁹

Přes výše zmíněné lze konstatovat, že v české právní vědě vznikají k této problematice jen ojedinělé články a chybí zejména souhrnný přehled právního postavení menšin. Ani u občanského (např. ústavního práva) nevěnují menšinám větší pozornost, než pouhých několik stran. V některých západních státech přitom problém menšin (ovšem nejenom národnostních) tvoří značnou část materie zejména oboru ústavního práva. Uvedené připomíná i americká odborná publikace Philipa Holdinga Lau z roku 2004, kde se píše: *„Uznání sexuální menšiny a práv této skupiny je stále ve vývoji. Práva sexuální menšiny stále nevytvorily jasné obrysy.“*³⁰

Nyní se proto zkusíme rámcově podívat na přístup právní vědy k otázce postavení menšin. Tento zájem právníků o menšinové (u nás hlavně národnostní) otázky však vyřadují vysvětlení. Při pohledu na odbornou právní literaturu vidíme, že publikace zabývající se národnostním problémem se v mnohém odlišují od jiných vědeckých právních prací. Souvisí to se specifickým charakterem otázky. Nalezneme zde množství komplikovaných rozborů historických i teoretických (např. vymezení národa). Tím se výzkum této problematiky značně liší třeba od soukromého i trestního práva, kde bývá základem odborných textů rozbor právních předpisů. U národnostní otázky však je právo ovlivováno teorií a historií, takže je velmi specifické. Otázka menšin je tedy vždy komplikovaná a propojená s historií, teorií národa, apod., vyřadující třeba i výzkumy statistické. Proto námi mnou předkládaná práce nemůže být výjimkou, neboť ji budou doprovázet rozbor nejen historického, ale například sociologického nebo etického charakteru.

²⁹ HENDRYCH, op. cit., s. 407.

³⁰ PHILIP HOLDING LAU : *Sexual Orientation and International Human Rights Law*. 2004. <http://humanrights.uchicago.edu/Baro/holninglau.pdf> / online 1.2.2014/ s. 1

Nejednotnost v chápání rasových, národnostních a jiných menšin vyústila i v otázku, zda lze adit mezi sociálně zranitelné skupiny, vyžadující zvláštní ochranu poskytovanou režimem pozitivní diskriminace. V právních řádech n kterých stát tento institut skutečně obsažen je. Na úrovni mezinárodního práva se ustálilo pravidlo, že zvláštní opatření ve prospěch národnostní i jiné obdobné menšiny nejsou sama o sobě porušením principu rovnosti lidí, na druhé straně ovšem jednotlivé státy nemají povinnost podobná opatření přijímat.³¹

Petráček shrnuje: *šVcelku je postoj právní v dy k práv m menšin tradiční v mnohém poněkud rozpačitý. Nejednen odborník dodnes považuje speciální právní úpravu pro menšiny spíše za jakési podivné privilegium.š*³² A co se týká menšin sexuálních, je zřejmé, že nikdy v minulosti se jejich problémy neřešily. Nejednalo se totiž o zásadní existenční problém. Navíc v době, kdy se menšinová otázka řešila jako politický problém, stála tato problematika mimo státní zájmu.

³¹ MALENOVSKÝ, J.: *Obecné problémy právní ochrany menšin*. časopis pro právní vědu a praxi, . 1, 1994, s. 13-14.

³² PETRÁČEK, R. a kol.: *Menšiny a právo v České republice*. Praha: Auditorium, 2009, s. 139-147.

2 MENŠINA - VÝVOJ POJMU, SNAHA O DEFINICI

V současné době je obyvatelstvo světa organizováno ve více než dvou stech teritoriálně a politicky vymezených útvarech, státech. Každý stát má nesčetné skupiny, a to menšinových i většinových. Proto se otázka menšin v poslední době ocitá v popředí zájmu demokratické politiky. Role etnických, národnostních, náboženských i sexuálních menšin jsou aktuální a navíc mají zvláštní vlastnosti, které vyvolávají pozornost. Přestože přístup k menšinám je v lidské společnosti normální a běžný, objevilo se v různých západních demokraciích pojetí menšin, které jim přisuzuje zvláštní statut a dokonce i práva.³³ Někdy se pokládají zvláštní práva menšin za odlišná od práv jedinců, jindy nejsou odlišována práva menšin od práv individuálních. Na tomto místě si dovoluji vyslovit domněnku, že každý z nás může být v jistých souvislostech a za určitých okolností ve své podstatě menšinou. Přístup k menšinám je pirozený jev, protože vyjadřuje osobní preference, které má každý jině, rovněž tak jsou i jiná hodnotová kritéria. *„Každý jedinec sleduje vlastní zájmy zřejmě, jak uzná za vhodné. Členství ve skupinách často jsou v většinové nebo menšinové, ho nijak nediskriminuje, ani to nevolá po státním zásahu.“*³⁴ Jedinec, který například nesleduje televizi, může být v současné civilizované společnosti menšinou oproti ostatním.

Pojem menšina není zdaleka vyhraněný a pokusy o jeho teoretické vymezení jsou nám z rozsáhlé odborné literatury, která se přitom příliš neshoduje. Problematika ochrany menšin před nerovnými projevy nerovnosti ve společnosti je záležitostí nejen aktuální, ale zároveň velmi citlivou. Základním problémem právní ochrany menšin je skutečnost, že neexistuje obecně přijímaná právní definice pojmu menšina. Absence právní definice menšin *a priori* snižuje účinnost právní úpravy zaměřené na jejich ochranu, čímž zároveň oslabuje motivaci zákonodárce v dané oblasti.³⁵ Je proto pochopitelné, že definice pojmu menšina

³³ GAL, K.: *Minority Governance in Europe. Budapest: Local Government and Public Service Reform Initiative*, Open Institut, s. 168.

³⁴ LOUFIK, M.: *Menšinová politika z pohledu teorie ve veřejné volby*. In *Reprezentace zájmů menšin v EU*, sborník z konference Institutu pro srovnávací politologický výzkum Fakulty sociálních studií MU. Brno: 2005, s. 91.

³⁵ MALENOVSKÝ, J.: *Obecné problémy právní ochrany menšin*. časopis pro právní vědu a praxi, číslo 1/1994, s. 869.

patí k nejsložitějším otázkám právní ochrany. René Petrá– tuto skutečnost vysvětluje tím, že nejde jen o intelektuální problém, ale také o politickou strategii, na kterou stát obávajících se, že by uznání konkrétní skupiny jako menšiny v právním slova smyslu mohlo vést k oslabování centrální moci a jednoty státu, k separatismu i k anarchii.³⁶ S tímto názorem se rovněž ztotožňuje Josef Mrázek, když uvádí: *„Problematika ochrany menšin není a nikdy nebyla jen záležitostí právní. Existují zde nepochybně souvislosti politické, ekonomické i kulturní (i) tuto problematiku nelze pochopit a řešit bez znalosti souvislostí historického kontextu a poznání.“*³⁷

V souvislosti se zadáním práce proto budeme v této kapitole rozebírat jednotlivé přístupy k pojmu, nebo v současném systému ochrany menšin není hlavním problémem obsah menšinových práv, ale především otázka, kdo je ve skutečnosti jejich nositelem a na koho se tato práva vztahují. Pochopitelně nejdříve za něme vymezením toho, jak se pojem „menšina“ vyvíjel. René Petrá– tuto skutečnost vysvětluje tím, že nejde jen o intelektuální problém, ale také o politickou strategii, na kterou stát obávajících se, že by uznání konkrétní skupiny jako menšiny v právním slova smyslu mohlo vést k oslabování centrální moci a jednoty státu, k separatismu i k anarchii.³⁸ S tímto názorem se rovněž ztotožňuje Josef Mrázek, když uvádí: *„Problematika ochrany menšin není a nikdy nebyla jen záležitostí právní. Existují zde nepochybně souvislosti politické, ekonomické i kulturní (i) tuto problematiku nelze pochopit a řešit bez znalosti souvislostí historického kontextu a poznání.“*³⁹

V souvislosti se zadáním práce proto budeme v této kapitole rozebírat jednotlivé přístupy k pojmu, nebo v současném systému ochrany menšin není hlavním problémem obsah menšinových práv, ale především otázka, kdo je ve skutečnosti jejich nositelem a na koho

³⁶ PETRÁČEK, R., PETRUV, H., SCHEU, H. Ch.: *Menšiny a právo v České republice*. Praha: Auditorium, 2009, s. 18.

³⁷ MRÁZEK, J.: *Mezinárodní právní ochrana menšin a právo sebeurčení*. In Petráč R. a kol.: *Menšiny a právo v České republice*. Praha: Auditorium, 2009, s. 473.

³⁸ PETRÁČEK, R., PETRUV, H., SCHEU, H. Ch.: *Menšiny a právo v České republice*. Praha: Auditorium, 2009, s. 18.

³⁹ MRÁZEK, J.: *Mezinárodní právní ochrana menšin a právo sebeurčení*. In Petráč R. a kol.: *Menšiny a právo v České republice*. Praha: Auditorium, 2009, s. 473.

se tato práva vtaňují. Pochopitelně nejdříve za neme vymezením toho, jak se pojem šmen-inao vyvíjel.

2.1 Vývoj pojmu men-ina

P sobení men-in ve v t-in kulturních spole enstvích bývá pokládáno za problém. P edpokladem ú inných vstup do r zných sociálních, etických a dal-ích vztah , které s tímto souvisejí, je vhodné vymezení obsahu pojmu men-ina, minorita. Jak jsme zmínili v úvodu této kapitoly, tato skute nost z stává i nadále úkolem spole enskov dního výzkumu. Musíme v-ak zd raznit, že vlastní identifikace men-iny je v-ak problémem spjatým afl s pozitivní ochranou men-in, tedy s ochranou skrze garantování specifických práv, které náleží pouze p íslu-ník m men-in. Jedním z hlavních znak sou asné koncepce ochrany je absence mezinárodn právní definice. Složitá otázka vymezení tohoto pojmu se projevuje trvale a z ejm v kterémkoli stát a režimu. Právní histori ka Karolína Adamová s odvoláním na autory D. Nohlenu a H. Barriose poukazuje, že pojem men-ina má nejen v b fných jazycích, ale i ve v d více význam . Rozeznává v podstat ty i:

- *šV nej-ír-ím slova smyslu vyjad uje po etn malou ást spole enského celku, skupinu, která je z hlediska daného celku v men-in . Zájem p itom není soust ed n na její sociální slofení, ale nejde o to, zda má spole ensky i politicky dominantní nebo pod ízené postavení.*
- *V uft-ím slova smyslu se jedná o men-í ást ur ité spole nosti, li-ící se zpravidla od majority p vodem (rasou), národností, nábofenstvím, kulturou, jazykem, apod. (nap . erno-í v USA, Romové, národnostní men-iny).*
- *Men-iny jako seskupení protikladné v t-in v rámci ur itého spole enského, zejména politického systému, nap íklad v zastupitelských orgánech státu, v politických stranách, spolcích, ob anských hnutích, které se zpravidla sociologicky neustále m ní. V n kterých p ípadech mohou mít i relativn trvalý charakter, nap íklad v rovin stranických systém , kdyfl dojde k tzv. zmrazení linií konfliktu. Nap . v souvislosti s lánkem 6 Ústavy R lze íci, že ústavní princip š rozhodování v t-iny dbá ochrany men-ino znamená, že Ústava charakterizuje vztah mezi dv ma opozitními v lemi p i hlasování. Zaji-uje respekt k práv m men-in, p edev-ím pak jejich svobod projevu (viz l. 17 LZPS). Názorová men-ina má právo sv j názor ve ejn prosazovat. P i výkladu pojmu šmen-inao se zde míní*

*men-ina š názorová.*⁴⁰

- *Men-iny v pojetí skupin, které se cítí být společensky zneuznávány nebo politicky omezovány, i když v daném společenském uspořádání z ist po etního hlediska mohou tvořit i v t-inu, například v n kterých zemích ženy, barevní v Jihoafrické republice, atd.*⁴¹

Jednotliví teoretici se na podstatu men-in dívají rozdílně. Tento názor závisí na rozdílu úhlu a hloubky pohledu. Z tohoto důvodu se liší i definice pojmu šmen-ina. Například podle vymezení L. Wirtha je men-ina skupinou osob, které jsou pro své fyzické nebo kulturní charakteristiky odlišeny od ostatních. Ve společnosti, v níž žijí, je s nimi jednáno odlišně a nerovně, jsou předmětem kolektivní diskriminace. Status minority obsahuje vyloučení z plného podílení se na život společnosti. Jiný názor uvádí například R. A. Schermerhorn. Podle něj jsou men-inou podskupiny uvnitř historicky konkrétní kultury, které jsou od dominantní skupiny odlišné fyziognomií, jazykem, zvyky i vzorci kultury a morálky. Přisloušníci dominantní skupiny je považují za cizorodý prvok a v domě i podv dom je vyloučení z účasti na politickém a kulturním životě společnosti. Obdobně vyznívá i definice A. M. Rose z roku 1969. Podle něj jsou men-iny zvláště rasové, kulturní, náboženské nebo národnostní skupiny, které žijí uprostřed jiných skupin a plně se nepodílejí na obecné kultuře, k níž jako část přisloušejí.

Další názor přinesl vyšetovací výbor komise pro lidská práva Spojených národů v roce 1950. Pojem men-ina zahrnuje jen ty nevládnoucí skupiny obyvatelstva, které se vyznačují stabilními etnickými, náboženskými nebo jazykovými tradicemi, jimiž se odlišují od ostatních obyvatel a jež si přejí zachovávat. Dále jako skupiny, které sdružují dostatečně velký počet osob, aby mohly být znaky zachovány a dále rozvíjeny. Důležitý je ovšem předpoklad, že přisloušníci men-in musí být loajální vůči státu, jehož jsou občany.⁴²

Zajímavý je pohled Haralda Christiana Scheua, který ve své odborné publikaci uvádí judikaturu Stálého dvora mezinárodní spravedlnosti. Konkrétně je zde rozebrán právní

⁴⁰ KLÍMA, K., a kol.: *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. vydání. Plzeň: Aleš, 2009, s. 96-97.

⁴¹ ADAMOVIČ, K., KřížKOVSKÝ, L.: *Jak se vyvíjel pojem men-ina*. <http://blisty.cz/art/10842.html> (online 04-02-2014).

⁴² ADAMOVIČ, op. cit., s. 3.

posudek ze dne 31. ervence 1930 v otázce ecko-bulharských komunit, ve kterém nalezneme obsáhlejší definici národnostní menšiny. Definice pínáší názor, že dlefité je usídlení v určité oblasti, píměfl z stává otázkou, zda píšlušníci národnostních menšin musí mít státní píšlučnost státu, ve kterém žijí. Existence charakteristických znak , kterými se od v tšiny národa odlišují, jako je rasa, jazyk, náboženství, tradice apod. Dlefitý je pocit solidarity, který udržuje minoritu pohromad , a pání p edat znaky identity na d ti, a tím pojistit trvání této identity.⁴³

Jelikofl byl pojem menšina ve 20. století ovliv ován politickou situací, dochází k postupné úprav této terminologie. Úsilí o ešení problému menšin se prosazovalo v t sné spojitosti s pořádkem sebeur ení a mezinárodního konsenzu. Úkol to nebyl jednoduchý, nebo se dá íci, že systém specializovaných právních a politických postup , které m ly prost ednictvím Spole nosti národ chránit menšiny a zároveň bezpečnost a suverenitu stát , ztroskotat. Dledek nesprávné menšinové politiky vyústil v Mnichovský diktát a s osudovou tragikou dopadl nejprve na eskoslovensko, vzáp tí na ostatní Evropu a celou šzápadníš civilizaci.⁴⁴ Dovolím si poznamenat, že v eských d jinách existuje mnoho pozoruhodných p ístup , jefl se mohou stát inspirací k definování pojmu menšina. Jde v ak o definování národnostních i jazykových menšin. eskoslovenské právo mezi válkami k fládné obecné definici pojmu šmenšinaš nedosp lo.⁴⁵

Jak si lze v ímnout, vývoj terminologie od roku 1950 do roku 1985 prošel velkými zm namí. V roce 1950 zahrnoval termín menšina jen ty dominantní skupiny populace, které si chtě jí zachovat stálou etnickou, náboženskou a jazykovou tradici a charakteristiky jsou z eteln odlišné od v tšiny populace. V roce 1979 byla jífl minorita definována jako po etn menší skupina státu v nedominantní pozici ó jejífl lenové mají píšlučnost tohoto státu, skupina disponující etnickými, náboženskými a jazykovými charakteristikami, které jí odlišují od zbytku populace. V roce 1985 byl obsah pojmu menšina dále up esn n. Jde o

⁴³ SCHEU, H. Ch.: *Ochrana národnostních menšin podle mezinárodního práva*. Praha: Nakladatelství Univerzity Karlovy, 1998, s. 19.

⁴⁴ Tamtéfl, s. 3.

⁴⁵ PETRÁŠ R. , PETRUV, H., SCHEU, H. Ch.: *Menšiny a právo v eské republice*. Praha: Auditorium, 2009, s. 21.

skupinu obyvatel, tvořící po etní menšinu v nedominantní pozici uvnitř státu, disponující etnickými, náboženskými nebo jazykovými charakteristikami, které jsou odlišné od charakteristik většiny obyvatel, mající v domě vzájemné solidarity, motivované, byť jen implicitně, kolektivní vůlí přetrvat, a jejímž cílem je dosáhnout rovnosti s většinou, jak ve skutečnosti, tak i podle zákona.⁴⁶

Nemohu opomenout charakterizovat výklad pojmu špíslnost k určité sociální skupině, který je postupně prohlubován judikaturou Nejvyššího správního soudu. Definice, podle níž se sociální skupina skládá z osob podobného společenského postavení, obdobných majetkových poměrů, společenských obyčejů apod., byla užitá v rozsudku ze dne 18. 12. 2003, č. j. 6 Azs 45/2003 o 49.

V pozdějších rozsudcích však došlo k jejímu zpřesnění, a to například v rozsudku č. j. 5 Azs 63/2004 o 60 ze dne 19. 5. 2004 (č. 364/2004 Sb. NSS), podle níž byla určena sociální skupina představuje skupina osob, která se vyznačuje objektivní společnou charakteristikou nebo kterou společnost alespoň takto vnímá. *Tato charakteristika má často povahu vrozeného, nezmenitelného rysu nebo je jinak zásadní pro lidskou identitu, své domy nebo výkon lidských práv dotyčných osob; riziko pronásledování však do této charakteristiky nepatří.* Nicméně dle mého názoru je ještě dalším rysem definice sociální skupiny, který Nejvyšší správní soud zdůraznil ve svém rozsudku ze dne 25. 11. 2003, č. j. 2 Azs 40/2003. V něm soud poukázal na skutečnost, že špíslnost k sociální skupině je šnutno vnímat jako možnost, na jejímž základě může být poskytnuta ochrana i z jiných důvodů

*pronásledování, například z důvodu rasy, náboženství, národnosti i politického přesvědčení. Takovými důvody jsou typicky špíslnost k sexuálním menšinám, skupinám spojeným přesvědčením nenáboženské a nepolitické povahy a jiným skupinám, jevícím znakem špíslnosti k pronásledování.*⁴⁷

⁴⁶CHYTÍLEK, R., MAREŠ, M.: *Reprezentace zájmů menšin v EU*. Sborník konference institutu pro srovnávací politologický výzkum Fakulty sociálních studií Masarykovy university, konané 25. listopadu 2005. Brno: 2005, s. 23 o 24.

⁴⁷ Rozsudek NSS ze dne 18. 12. 2008, č. j. 1 Azs 86/2008 o 101, text dokumentu č. 1806/2009 Sb. NSS.

2.2 Pokusy o definici

Dříve, než se budeme zabývat právními pokusy o vymezení zkoumaného pojmu, tak v pestrosti definic považují za mimořádný sociologický pohled. Jak již víme, z hlediska po etního poměru v dané společnosti se rozlišují skupiny menšinové (minoritní) a skupiny většinové (majoritní), které mají po etní převahu jednotlivých členů. Menšinovou skupinu vymezuje Sociologický slovník jako *špatně usazenou skupinu, jejíž členové mají zpravidla snížený podíl na politické a ekonomické moci a nižší sociální status*.⁴⁸ Můžeme ovšem dojít k tomu, že skupina s po etní převahou nemá odpovídající podíl na moci a využívání zdrojů. Například jak se zmíníme dále, černí obyvatelé v Jihoafrické republice byli v po etní většině, ale jejich přístup k alokaci zdrojů byl ve srovnání s bílou menšinou značně omezený. Ve stejném smyslu se někdy používá pojem menšina (minorita). Jde o skupinu s menším počtem členů, než má v této společnosti skupina většinová. V jiném pojetí je to skupina, která je ve společnosti znevýhodňována na základě předepsaných znaků (barva pleti, národnost, náboženské vyznání), je-li jsou považovány ze strany většiny za méně hodnotné. Ochrana práv menšiny je považována za jeden ze znaků vyspělé demokratické společnosti.

Ukážeme si například stát členem menšiny nedobrovolně (narodí se romským nebo vietnamským rodině) a můžeme mít i typické znaky dané rasy nebo dobrovolným rozhodnutím, když se svobodnou vůlí hlásí k příslušnosti určité menšiny a přijímá její znaky, hodnoty, životní styl (například příslušnost k některé ze subkultur jako například skinheads).⁴⁹

Nyní si připomeneme co na tento fenomén říká právní literatura. Jak jsme se již zmínili, každý jedinec se odlišuje od druhého velkým množstvím různých charakteristik. Jedná se například o majetek, pohlaví, jazyk, národnost, kulturu, sexuální identitu, náboženství, atd. Tyto osoby jsou přirozeně začleněny do společenských struktur, a to buď menšinových, nebo většinových. Mohou být tedy v pozici majority, nebo minority. Z logiky věci by mělo vyplynout, že menšina v právním smyslu by měla být po etně menší než většina, ale nemusí tomu tak být vždy. Jak vysvětluje Forejtová: *špatně usazená sociologická*

⁴⁸ JANDOUREK, J.: *Sociologický slovník*. Praha: Nakladatelství Portál, 2001, s. 201.

⁴⁹ WINGALOVÁ, D.: *Majoritní a minoritní skupiny*. <http://www.multikultura.cz/multikulturni-vychova/vychozi-pojmy/majoritni-a-minori> (online 16. 01. 2014).

minority bylo např. postavení osob černé pleti v Jižní Africe, které, p estofke po etn siln j-í, nalézaly se fakticky v postavení minority. Tato situace se aktuáln týkala období apartheidu.⁵⁰ fieny jsou n kdy rovn fl považovány za minoritu z dvodu svého postavení v n kterých spole nostech. Vyslovujeme tímto souhlasný názor se socioložkou Ji inou TKLOVOU, fe fieny sice minoritou dle po tu nejsou, ale asto se v jejich jednání objevuje psychologie minorit, projevující se zveličováním svých obtíží.⁵¹ V souvislosti s právním problémem je však rozhodující skute nost, fe se tato skupina ocitne v nedominantním postavení. Zrovna tak podle Blackova právního slovníku nemá menšina (minority) pouze význam íselný. Ale v souvislosti se zárukou *šequal protection*⁵² se v americké Ústav týká identifikovatelné a speciáln znevýhodněné skupiny, menšiny.⁵³

Jak vidíme, tak pojem menšina neboli minorita je obecn používán v různých významech. Menšiny jsou obvykle chápány jako ásti obyvatelstva státu, které jsou po etn menší než zbytek populace, nemají dominantní postavení a od v tšiny obyvatel se liší etnicky, nábožensky nebo jazykov . Subjektivní znak menšiny spo ívá v pocitu solidarity uvnit menšiny, který sm ůje k udržování vlastní identity (kultury, tradic, náboženství i jazyka). Podle p vodn uznávané Capotortiho definice musí lenové takové skupiny navíc mít i ob anství státu, ve kterém tuto menšinu tvo í. Caporti navrhol pojmenovat menšiny jako *šskupinu, po etn menší v í zbytku populace státu, v non-dominantním postavení, jejíž lenové, kte í jsou ob any státu, disponují etnickými, náboženskými nebo jazykovými*

⁵⁰ FOREJTOVÁ, M.: *Mezinárodn právní ochrana menšin*. Plze : Z U, 2002, s. 15.

⁵¹ TKLOVÁ, J.: *Vývoj flenského hnutí ve st ední Evrop od roku 1989*. tvtletník P ítomnost ó léto 2009, s. 16.

⁵² Pozn. *Equal protection of the law* ó rovnost p ed zákonem. Ústavní záruka šrovnosti p ed zákonem znamená, fe fládné osob ani skupin osob nelze odep ít stejnou ochranu práv, které požívají jiné osoby ajiné skupiny osob ve stejných flivotních situacích, stejné podmínky uřívání osobních svobod a majetkových práv a stejné uřívání osobního t stí. *People v. Jacobs*, 27 Cal. App. 3d 246, 103 Cal. Rptr. 536, 543. XIV. Dodatek k Ústav USA znamená, fe osobám v podobném postavení se musí dostat podobného zákonného zacházení.

⁵³ BLACK, H. C.: *Black v právní slovník*. II. svazek, 6. vydání, Praha: Victoria Publishing, 1993, s. 918.

*charakteristikami, které se odlišují od zbytku populace a ukazují, i když jen implicitně pocit solidarity, zájem k zachování jejich kultury, tradic, náboženství nebo jazyka.*⁵⁴

Komentář Výboru pro lidská práva číslo 23 (50) článku 27 Paktu o občanských a politických právech tuto Capotortiho definici zpochybnil. Capotorti vztahuje pojem menšina pouze na občany státu. To znamená, že ostatní osoby (uteenci, cizinci apod.) jsou z jeho definice vyřazeni.⁵⁵ Pokud se vrátíme k široké interpretaci čl. 27 Paktu z pohledu Komise pro lidská práva, narazíme na problém občanství. Komise v této věci vyjádřila jasný názor, že stát nemůže omezovat práva dle čl. 27 pouze na své občany.⁵⁶ Zrovna tak bylo odmítnuto tvrzení Julese Deschenese, který navrhl následující definici pojmu menšina: *Skupina občanů státu, tvořená podle etnické, jazykové a náboženské příslušnosti, která se odlišuje od zbytku populace, mající pocit vzájemné solidarity motivováni, i když jen implicitně kolektivní vůlí, a jejichž cíl je dosáhnout rovnoprávnosti s ostatními občany ve skutečnosti podle práva.*⁵⁷ V porovnání s Capotortiho definicí se tato nejeví vhodná, a proto nebyla přijata do Deklarace práv osob náležejících k etnickým, náboženským a jazykovým menšinám.

Tato deklarace obdobně jako kterákoli předchozí, neobsahuje tedy žádnou definici pojmu menšina.⁵⁸

Po nastínění různých pohledů se nám zde pokusíme vystihnout střední část zkoumaného pojmu. S ohledem na Memorandum Generálního tajemníka OSN z roku 1950 lze říci, že *menšina je určitým druhem komunity, zejména národnostní nebo tomu podobné komunity, která se odlišuje od dominantní skupiny ve státě.* Různé variace této základní definice se objevují v závislosti na použitých kritériích, a to ať už z objektivních nebo subjektivních, i obou dohromady, které se pokoušejí definovat koncept národnostní i jiné menšiny.⁵⁹

⁵⁴ FOREJTOVÁ, M.: *Mezinárodní právní ochrana menšin.* Plzeň: ZU, 2002, s. 27.

⁵⁵ HENDRYCH, D. a kol.: *Právní slovník.* 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 406.

⁵⁶ FOREJTOVÁ, M.: *Mezinárodní právní ochrana menšin.* Plzeň: ZU, 2002, s. 30.

⁵⁷ FOREJTOVÁ, M.: *Mezinárodní právní ochrana menšin.* Plzeň: ZU, 2002, s. 28.

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ FOREJTOVÁ, M.: *Mezinárodní právní ochrana menšin.* Plzeň: ZU, 2002, s. 31.

3 SEXUÁLNÍ MENŠINA

Jak jsme zjistili, na pojem menšiny se dívá každý odborník odlišně. Shodují se však na tradičním⁶⁰ dělení menšin, kdy jsou za základní kategorie pokládány menšiny náboženské, jazykové, etnické a národnostní. Uvádí se, že ve světě existuje více než tři tisíce minorit. Mnohé z nich tvoří minority práv zmíněné. V současné době k této tradiční menšinám, které jsou adresáty určitých práv, přiměujeme i menšinu sexuální. Vzhledem k tomu, že jsou ústředním tématem této práce právě tyto menšiny, bude jim v nově celá následující kapitola. Proto si také dovolueme charakterizovat definici sexuálních menšin.

Dá se říci, že se jedná o celé spektrum sexuálních menšin, které se zejména v zahraničí označují jako LGBTI (lesbická, gay, bisexuální, transgender a intersexuální) menšina. Jifi z tohoto prostého výřtu jsou patrné dvě věci. Předně, že odlišnou sexuální orientací se míní sexuální orientace jiná než heterosexuální, vřtinová. Druhá věc je pak skutečnost, že se jedná se osoby s nestandardním sexuálním zaměřením. Definování tohoto pojmu představuje nemalý problém, neboť uř samotná definice sexuální orientace procházela historickým vývojem. Dodnes se tak například vede spor o tom, zda existuje bisexuální orientace i nikoliv. Rovněž hranice mezi transgender lidmi a LGB komunitou nejsou vždy zcela zřejmé.⁶¹

Vřtina lidí ve všech společnostech je heterosexuálně zaměřena, tj. hledá citové vřtazy a sexuální uspokojení u jedinců stejného pohlaví. Heterosexualita je ve každé společnosti základem manželství a rodiny. Kromě heterosexuálního styku se ověm vyskytuje i mnoho jiných forem sexuálního chování. Sociolořka Judith Lorberová rozlišuje nejměně deset různých sexuálních identit: od heterosexuálního muže a ženy, přes homosexuálně orientované a bisexuály obou pohlaví až po mužské a ženské transvestity a transsexuály. Sexuální praktiky samy jsou jeřt rozmanitější. Freud říkal, že lidé jsou špolymorfní perverzní". Čhtl tím říci, že lidé mají velkou škálu sexuálních zájmů a zálib, jimifi se často

⁶⁰ Pozn. pojem štradiční neboli šklasické menšiny je samozřejmě i dle upozornění Petráře nebo Scheua značně problematický, přesto bývá uříván. Je to dle sledkem v zásadě nevyhraněné terminologie týkající se menšinových otázek..

⁶¹ BE OVÁ, K. a kol.: *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*. Praha: Úřad vlády ČR, 2007, s. 7, 9-10.

ídí i v takové společnosti, která to zakazuje. Freud zahájil své výzkumy na sklonku devatenáctého století, kdy p evládala dost prudérní morálka; p esto v-ak jeho pacienti uvád li velmi pozoruhodné sexuální anamnézy.

O skute nosti, fle v t-ina sexuálních zvyklostí je spí-e nau ená nevl vrozená, sv d í mimo jiné i velké rozdíly mezi formami heterosexuálního chování p íjímanými v r zných kulturách. Nejsystemati t j-í p ehled lidských sexuálních praktik vypracovali p ed n kolika desetiletími Clellan Ford a Frank Breach (1951), kte í vyhodnotili zprávy antropolog o více nevl dvou stovkách kultur. Na-li p itom pozoruhodné rozdíly v tom, co je považováno za "šnormální" sexuální chování, i v normách sexuální p itaflivosti. Normy sexuální p itaflivosti (sdílené flenami i muflí) se ve v t-in kultur týkají spí-e fyzického zjevu fleny nevl muflí - i kdyfl v západní společnosti se tato situace pomalu m ní.⁶²

Homosexuálové jsou a vfldy budou ve společnosti men-inou. Spole n se sexuologem A. Brzkem se lze domnívat, fle jako kafldá men-ina se stávají ter em p irozené agresivity lidí. V tom je jejich situace podobná situaci národnostních nebo rasových men-in. Morální odsuzování homosexuál pak agresivitu okolí je-t posiluje, dodává jí zdání legitimacy, ospravedlnitelnosti.⁶³

3.1 Pohlavní identita

Lidé se nerodí stejní. Li-í se jeden od druhého nejen tím, jak vypadají, jací jsou, ale i tím, emu nebo komu dávají p ednost, kdo a co je p itahuje. Platí to v celém flivot a platí to samoz ejm i v sexuálních vztazích. Prvotní, rozhodující je preference pohlaví, tedy to, zda jde lov k p itahován ke stejnému, nebo opa nému pohlaví. Tedy zda bude p eváfln heterosexuální i homosexuální. Odpov na tuto otázku významn ovliv uje flivot kafldeho z nás.⁶⁴ *Homosexuální orientací* rozumíme trvalou a nem nnou charakteristiku lov ka. Ta se projevuje tím, fle jedinec dává p ednost osob stejného pohlaví a preferuje ji p ed osobou pohlaví opa ného. Na druhé stran *homosexuálním chováním* rozumíme

⁶² GIDDENS, A.: *Sociologie*. Praha: Argo, 1999, s. 121 a 122.

⁶³ BRZEK, A., POND LÍ KOVÁ-MATĚLOVÁ, J.: *T etí pohlaví?* Praha: Scientia Medica, 1992, s. 51.

⁶⁴ BRZEK, A., POND LÍ KOVÁ a MATĚLOVÁ, J.: *T etí pohlaví?* Praha Scientia Medica. Praha: 1992, s. 9.

pouze sexuální aktivitu s osobami stejného pohlaví.⁶⁵ Tendence za adit se do n které ze sexuálních kategorií je velmi zvýšená právě u nás v Evropě a v USA. Zdrovodnit to lze tím, že muži se v západní kultuře stále méně liší od žen především vnější úpravou vzhledu. Naopak u přírodních etnik tato potěba za adit se do skupiny heterosexuální i homosexuální není, protože lidé zde mají přirozenost volného výběru svého protějšku a norma v tělně do n j nijak nezasahuje. Zajímavostí je i Latinská Amerika, ve které se muži od žen odlišují tradičním oděvem a zde ani muži upřednostují homosexuální kontakty nemají důvod k pochybnostem o své identifikaci s rodovou rolí.⁶⁶ Jak uvádí Janoňová: *ŠPráv v Evropě a USA je přetvářena tzv. gay ó kultura, která je prezentována určitým stylem oblékání této menšiny. Specifický způsob odívání vznikl z potěby n kterých lidí dát najevo svou odlišnou sexuální orientaci. Jedná se spíše o přehnanou obranu, která demonstruje odlišnost.*⁶⁷ S pohledem autorky nelze souhlasit. Ztotožňují se s názorem moderátora, tanečníka a choreografa Yemiho Akinyemiho (v české republice obecně známého svou homosexuální orientací). Ten tvrdí, že specifický způsob odívání je typický pouze pro českou republiku. V zahraničí, a to jak v evropských státech, tak i USA, může být dle vzhledu gayem i muž v šraperském outfitu s šetřím kolem krku. Domnívám se tedy, že oděv nehraje v určení identity rozhodující roli.

Přez dostupnou literaturou ukazuje, že otevřenou otázkou však zůstává přetvození homosexuality. V tělně autor soudí, že etiologie musí být hledána v různých faktorech. Musí se počítat s interakcí mezi biologickými faktory, vlivem prostředí a osobními danostmi. Existuje řada teorií, které se pokoušejí stanovit příčiny této orientace. Uvádí se například genetická, hormonální, anatomická nebo sociální teorie.⁶⁸ Tělně se však detailněji v novotě nebudeme.

⁶⁵ Tamtéž, s. 21.

⁶⁶ JANOŇOVÁ, P.: *Homosexualita v názorech souasně společnosti*. Praha: Universita Karlova v Praze Carolinum, 2000, s. 16.

⁶⁷ JANOŇOVÁ, P.: *Homosexualita v názorech souasně společnosti*. Praha: Universita Karlova Carolinum, 2000, s. 16.

⁶⁸ SKOBLÍK, J.: *Morálka v dialogu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 171.

3.2 Druhy menšinové sexuality

Nejpřesnějším ukazatelem pro určení pohlavní orientace je sexuální prožívání, které je z hlediska lidské sexuality nejnepřímějším záležitostí jedince. Homosexualita je nejčastěji rozlišována podle pohlaví. Jednotlivá sexualita je ve společnosti různě zastoupena. Mnohem méně, než objektivně nelze odhadnout počet sexuální menšiny v populaci. Jednotliví odborníci ve svých výzkumech uvádí zcela odlišné statistické údaje. Setkáváme se s pojetím v rozmezí od jednoho do deseti procent z celkové populace. Různá čísla jsou dána tím, co je předmětem zkoumání. Zda přitom to, kdo se homosexuálem cítí, nebo kdo se projevuje určitými prvky homosexuálního chování.⁶⁹ V České republice byl proveden průzkum Weissem a kol. (1994), podle jehož výsledků se přihlásilo k homosexualitě pouze 0,4 % mužů a 0,3 % žen. 1,4 % mužů a 2 % žen si nebyla jista. Tak malé číslo je dáno tím, že se stále velké množství lidí u nás stydlo v době průzkumu přihlásit k homosexualitě. Hlavními důvody bylo krátké trvání osvětly od roku 1989 a jen několik let trvajících gay hnutí. Mnoho lidí si však svou orientaci nepřiznává ani sobě. Podobné průzkumy z té doby ze západní Evropy vykazovaly mnohem vyšší čísla.⁷⁰ Další výzkum, který byl proveden v roce 2002 Ivo Procházkou, uvádí rozdílné hodnoty pro homosexuály a heterosexuály ve společnosti. Z výzkumu vyplývá, že heterosexuál je v naší společnosti cca 96 %, homosexuál procentaťny i.⁷¹ Jak jsme uvedli výše, přesná čísla homosexuálů ve společnosti neznáme. Nelze reálně sestavit reprezentativní vzorek populace. Ve kterých provedené výzkumy jsou tedy provedeny na nereprezentativních souborech jedinců. Z toho důvodu se data značně liší. Je tedy možné objektivně předpokládat výskyt homosexuálně orientovaných osob v populaci od 2 do 10 procent.

⁶⁹ NEDBÁLKOVÁ, K., tým GATE: *Láska je láska: když chodí kluci s rukama a holky s holkama*. Brno: skupina GaTe a sdružení STUD Brno, 2007, s. 44.

⁷⁰ RUBRIKA - HOMOSEXUALITA: *Statistické výzkumy*. <http://www.004.cz/statisticke-vyzkumy> (on-line 10. 04. 2014)

⁷¹ PROCHÁZKA, I.: *Coming out. Průvodce obdobím nejistoty, kdy kluci a holky hledají sami sebe*. Brno: STUD Brno, 2002, s. 36.

Nyní se zamíráme na konkrétní definici sexuální menšiny. Tím se v jednotlivých podkapitolách dostaneme mimo jiné k termínům homosexuální, bisexuální chování. O homosexuálním chování hovoříme tehdy, má-li člověk k homosexuální styky.

Jestliže se stýká jak s muži, tak se ženami, hovoříme o chování bisexuálním. Velmi zajímavá je i oblast transsexuality.

3.2.1 Bisexualita

Termín *bisexualita* poprvé použil Darwin pro označení jedince z rostlinné a živočišné říše, kteří mají oba pohlaví. Později se tak začali označovat (a toto označení používáme dodnes) lidé, kteří sexuálně přitahují stejně muži i ženy a kteří s jedním i s druhými mohou uspokojivě pohlavně flit. Určité dispozice k bisexualitě má asi většina lidí. Lidský plod má základy obou pohlaví. Teprve později, od určitého momentu nabývá z etné populace pohlaví chromozomálně určené a základy druhého pohlaví jsou potlačeny. Zájem o bisexualitu uvedla do popředí psychoanalýza Sigmunda Freuda. Ten tvrdil, že každý člověk má vrozené vlohy mužské i ženské.

Vydefinovat pojem *bisexualita* je velmi obtížné, nejen mezi odborníky. Český sexuolog Radim Uzel řekl: *„Bisexuálové jsou často homosexuálové, kteří se nesmí ani se svou orientací.“*⁷² Další český sexuolog Petr Weiss s úsměvem říká: *„Považovat za bisexuála člověka, který se v baru nemůže rozhodnout, zda se mu víc líbí žena nalevo, nebo pán napravo, rovněž není výstižné. V takovém případě se jedná o bisexuální chování, nikoli o bisexuální orientaci, rozdíl je v tom, že chování můžeme ovlivnit, orientaci nikoli.“*⁷³ Názory jsou samozřejmě různé. Bisexualita je velmi kontroverzním tématem. Nyní, na počátku jednadvacátého století, se zdá, že se bisexuální lidé domohli alespoň v některých zemích statusu samostatné skupiny. V západní Evropě existuje řada bisexuálních hnutí, které si vydobily respekt jak u heterosexuálů, tak i u skeptických homosexuálních

⁷² UZEL, R.: *Bisexualita je mýtus*. <http://www.blesk.cz/clanek/pro-muze-sex-a-tabu/99208/pravda-o-nejvetsich-sexualnich-tabu.html> (on-line 12. 9. 2010)

⁷³ MF Dnes 20. 3. 2008: Bisexualita o problém i hra?

skupin.⁷⁴ V naší republice je však toto stále problém. V tina bisexuálních člen se integruje do lesbického hnutí, aniž by mly zvlátní potebu zdraznit svou odlišnost. To samé se děje v případě hnutí gay mužů, kde je tento jev posílen patrně mnohem menším výskytem bisexuality u mužů.

3.2.2 Homosexualita

Výraz homosexualita užíval poprvé Benkert v roce 1869 pro lásku muže a ženy k osobě stejného pohlaví, čímž mínil nejen citový vztah, ale i schopnost sexuálně reagovat na objekt stejného pohlaví, být jím vzrušen, s tendencí uskutečnit s ním pohlavní styk.⁷⁵ Pojem homosexualita pochází z latinského slova *hómos* (stejný) *sexus* (pohlaví). V nejčastějším pojetí označuje princip vazby osob vykazující totožnou charakteristiku pohlavnosti (stejného pohlaví). Jde tedy o sexuální orientaci především nebo výhradně na osoby stejného pohlaví. Používají se pro ni také označení homosexuální orientace, homosexuální preference, homosexuální zaměření, homosexuální zalíbení a další.⁷⁶ Pro mužskou homosexualitu existuje řada termínů, které se proměňovaly během historie. Například androfil, uranista, teplouš, buzerant (označení hanlivé), pederast, sodomita. Nejrozšířenějším pojmem je dnes přijaté slovo z angličtiny *gay* (veselý, jásavý, bezstarostný). Ženská homosexualita je nejčastěji označována jako *lesbicismus*. Rozlišuje se také (nezávisle, zda jde o dvojici mužů, nebo žen), zda aktér preferuje při pohlavním styku klasickou roli mužskou (aktivní, androfilní partner, *incubus*) nebo ženskou (submisivní, femininní, *sucubus*). Sigmund Freud používal kromě označení homosexualita též pojem šince, homosexuály označoval jako *invertované*.⁷⁷

⁷⁴ Pracovní skupina pro sex. menšiny: *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*. Praha: 2007 http://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/sexualni-mensiny/ANALYZA_final.pdf (on-line 10. 04. 2014)

⁷⁵ BRZEK, A., PONDĚLÍ KOVÁŘOVÁ, J.: *Tělo pohlaví*, s. 19.

⁷⁶ Homosexualita. <http://cs.wikipedia.org/wiki/Homosexualita> (on-line 12. 03. 2014).

⁷⁷ Homosexualita. <http://cs.wikipedia.org/wiki/Homosexualita> (on-line 12. 03. 2014).

3.2.3 Transsexualita

Otázka transsexuality je právním problémem, nejen v české republice, ale i v zahraničí. Definice transsexuality není jednoznačná. Proto si uvedeme alespoň některé z nich. Transsexualita je podle oficiálně platné Mezinárodní klasifikace nemocí (ICD 10) vedena pod diagnózou F64.0 a je definována jako *štáav jedince, který si p e je flít a být akceptován jako p íslu-ník opa ného pohlaví. Obvyklý je zde pocit nespokojenosti s vlastním anatomickým pohlavím nebo pocit jeho nevhodnosti a p ání hormonálního lé ení a chirurgického zásahu, aby jeho/její t lo odpovídalo (pokud možno) preferovanému pohlaví. Transsexuální identita by m la trvat aspo dva roky ó nesmí být projevem du-ovní poruchy (zejména schizofrenie) ani nesmí být sdruflena s intersexuální, genetickou nebo chromozomální abnormalitou.*⁷⁸ Následující definice Mayera z roku 1947 uvádí ty i základní charakteristiky, které musí pacient vykazovat, aby mohla být diagnostikována transsexualita:

- pocit nevhodnosti nebo nepřiměřenosti anatomicky dané pohlavní role,
- víra, že změna role povede ke zlepšení,
- výběr sexuálních partnerů téhož anatomického pohlaví a chápání sama sebe jako heterosexuála,
- touha po chirurgické změně pohlaví.

Podle Brzka a Třípové z roku 1979 je diagnóza transsexuality založena na zjištění, že se klient od dětství identifikoval s opačným pohlavím a podle toho se také choval. Jak uvádí Kuiper a Cohen-Kettenis v roce 1988, transsexualismus je nejextrémnějším vyjádřením pohlavní rozlady. Ta je považována za základní znak všech poruch pohlavní identity a je definována jako pocit nepohodlí, který osoba popisuje neshodou mezi svou pohlavní identitou na jedné straně a svou pohlavní rolí a biologickým pohlavím na straně druhé.

Změnu pohlaví zakotvuje zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník⁷⁹ ve svém ustanovení § 29 odst. 1, 2. Zákon přímou zakotvuje, že *šzm na pohlaví lov ka nastává chirurgickým*

⁷⁸ FIFKOVÁ, H., a kol.: *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. Praha: Grada Publishing, 2008, s. 16.

⁷⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění

zárokem p i sou asném znemoftn ní reproduk ní funkce a p em n pohlavních orgán . Má se za to, že dnem zm ny pohlaví je den uvedený v potvrzení vydaném poskytovatelem zdravotních služeb. (2) Zm na pohlaví nemá vliv na osobní stav lov ka, ani na jeho osobní a majetkové pom ry; manželství nebo registrované partnerství v-ak zaniká. O povinnostech a právech muře a feny, jejichž manželství zaniklo, ke spole nému dítěti a o jejich majetkových povinnostech a právech v dob po zániku manželství platí obdobn ustanovení o povinnostech a právech rozvedených manžel ke spole nému dítěti a o jejich majetkových povinnostech a právech v dob po rozvodu; soud rozhodne, a to i bez návrhu, jak bude každý z rodi nap í-t o spole né dítě pe ovat.⁸⁰

⁸⁰ § 29 odst. 1, 2 zákona . 89/2012 Sb., občanský zákoník

4. OCHRANA SEXUÁLNÍCH MENŮ IN DE LEGE LATA

4.1 Mezinárodní dokumenty

Období druhé světové války přineslo změnu vnímání mezivztahů mezi státy, kdy vnitřní věci státu přestaly být upravovány pouze vnitrostátním právem. Největší zloiny proti lidskosti plynoucí z druhé světové války vedly k uznání nezbytnosti široké mezinárodní ochrany práv člověka. Základní vymezení pramenů mezinárodního práva podává článek 38 ES statutu Mezinárodního soudního dvora. Ten za prameny mezinárodního práva označuje mezinárodní smlouvy, mezinárodní obyčej, obecné zásady právní, soudní rozhodnutí, u něj nejkvalifikovanějších znalců ve veřejném právu různých národů a v případě souhlasu stran rozhodnutí *ex aequo et bono*.⁸¹ Mezi prameny vymezenými výše uvedeným článkem není vztah nadázenosti a podázenosti, jako tomu je u pramenů práva vnitrostátního. Vnitrostátní vztahy jsou pak ovlivňovány zvláště smlouvami, jimiž jsou státy zavázány respektovat práva fyzických nebo právnických osob, formulovaná ve smlouvách. Mezi hlavní nástroje ochrany mezinárodního práva patří dvoustranné smlouvy, rámcové úmluvy a mnohostranné smlouvy.⁸²

4.1.1 Ochrana sexuálních menů in v rámci OSN

OSN se stala první největší mezinárodní organizací zabývající se ochranou lidských práv. Prvním dokumentem zásadní povahy se stala Charta OSN, která byla schválena na konferenci OSN v San Francisku v roce 1945. Charta OSN vymezuje základní cíle organizace, problematiku mezinárodního práva a jejich ochranu výslovně nezakotvuje.⁸³ V Chartě OSN splynula ochrana mezinárodního práva s ochranou individuálních práv a svobod s jejich univerzalitou. Toto pojetí se však brzy ukázalo jako nedostačující. Proto se OSN několikrát pokusila o posílení mezinárodní právní ochrany mezinárodního práva a jejich definici.⁸⁴

⁸¹ SEIDL-HOHENVELDEN, I.: *Mezinárodní právo ve veřejném právu*. Praha: ASPI, 2001, s. 328.

⁸² MALENOVSKÝ, J.: Obecné problémy právní ochrany mezinárodního práva. *Asopis pro právní vědu a praxi*, 1994, s. 14 a 16.

⁸³ FOREJTOVÁ, M.: *Mezinárodní právní ochrana mezinárodního práva*. Plzeň: ZČU, 2002, s. 15.

⁸⁴ MRÁZEK, J.: *Systém ochrany mezinárodního práva v rámci OSN*. In PETRÁČEK, R., PETRÁČEK, V., SCHEU, H.: *Mezinárodní právo v České republice*. Praha: Auditorium, 2009, s. 478.

Roku 1948 byla přijata Všeobecná deklarace lidských práv, která vycházela z identických principů jako Charta OSN. Jejím obsahem nebyla žádná speciální práva menšin, pouze zakotvila princip rovnosti a nediskriminace. Všeobecná deklarace lidských práv odkazuje na Chartu OSN, která je součástí preambule, a dále díky jednotlivým ustanovením, například článku 1: *„Všichni lidé se rodí svobodní a rovní v důstojnosti i právech.“*⁸⁵ Ustanovení článku 2 odst. 1 a 2 myšlenku rovnosti dále rozvíjí: *„Každý má všechny práva a všechny svobody, stanovené touto deklarací, bez jakéhokoli rozdílu rasy, barvy, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního nebo sociálního postavení, majetku, rodu nebo jiného postavení. Dále nebude žádný rozdíl z důvodu politického, právního nebo mezinárodního postavení země nebo území, k nimž osoba náleží, a jde o zemi nebo území nezávislé, nebo pod porušením, nesamosprávné nebo podrobené jakémukoli jinému omezení suverenity.“*⁸⁶

4.1.2 Ochrana práv sexuálních menšin v Evropě

V dnešní Evropě jsou uznávány dva hlavní systémy ochrany lidských práv. První, starší systém vznikl na půdě Rady Evropy a je znám především úpravou Evropské úmluvy o lidských právech. Druhým z nich je Charta základních práv EU, která je systémem ochrany základních (lidských) práv v rámci Evropské unie. Již dnes zde však reálně vzniká konkurence mezi dvěma mechanismy soudní ochrany lidských práv, Evropským soudem pro lidská práva ve Štrasburku a Evropským soudem v Lucemburku.⁸⁷ Dříve, než se budeme vnovat tímto systémem, věnujme si, jak jsou hlavní prameny základních práv upraveny.

Úprava lidských práv v EU je v současnosti charakterizována unikátní strukturou. Najdeme zde základní pilíře, o které se opírá regulace lidských práv, zejména komunitární (unijní) pilíř a pilíř mezinárodního práva. Regulaci lidských práv najdeme v těchto pramenech:

⁸⁵ POTO NÝ, M.: *Dokumenty mezinárodního práva II*. Praha: Karolinum, 1996, s. 89.

⁸⁶ Všeobecná deklarace lidských práv. Dostupná z: (on-line 15. 03. 2014).

⁸⁷ TURMA, P.: *Evropská unie a členské státy před Evropským soudem pro lidská práva*. Právník, ročník 147, číslo 1 (2008), s. 2.

- úpravu v rámci primárního práva
- úpravu v rámci sekundárního práva
- konstantní judikaturu ESD v oblasti doktríny základních práv a obecných zásad právních
- akty *sui generis*.⁸⁸

Od počátku vzniku Evropského společenství bylo zvykem mezi prameny primárního práva adit nejen zakládající smlouvy, ale také mezistátní úmluvy, smíšené dohody i mezinárodní smlouvy. V přeneseném slova smyslu bylo možno tyto prameny charakterizovat jako jakýsi šestý ústavní pořádek.

Podle Lisabonské smlouvy je právním základem pozmeněná *Smlouva o Evropské unii*, ponechávající si svůj název, a Smlouva o ES, přejmenovaná na *Smlouvu o fungování Evropské unie*. Článek 2 Smlouvy o Evropské unii stanoví: *„Unie je založena na hodnotách úcty k lidské důstojnosti, svobody, demokracie, rovnosti, právního státu a dodržování lidských práv, včetně práv pracovníků a žen. Tyto hodnoty jsou společné všem členským státům ve společnosti vyznačující se pluralismem, nepřítelstvím diskriminace, tolerancí, spravedlností, solidaritou a rovností žen a mužů.“*⁸⁹

4.2 Ochrana sexuálních menšin v ČR

4.2.1 Ústava a Listina základních práv a svobod

Ústava České republiky je základním právním předpisem, podle níhož se tvoří státní vnitřní a uplatňuje se státní moc, stanoví se pravidla pro tvorbu a vydávání obecně závazných aktů a pro jejich vynucování orgány správními, soudními i jinými. Ústava České republiky je považována za rigidní, kterou lze změnit pouze ústavním zákonem. V České republice převládá právní teorie, která ve veřejném právu odlišuje veřejné a soukromé. Tato

⁸⁸ Mezi dokumenty *sui generis* se řadí: Charta základních práv Evropské unie, K komunitární charta základních sociálních práv z roku 1989, dokumenty spíše politického charakteru vydávané Evropskou Radou, Radou EU, resp. i Evropskou komisí k záležitostem lidských práv

⁸⁹ Smlouva o EU ve znění Lisabonské smlouvy. Konsolidované znění. Úřední věstník EU, C83 ze dne 3. 3. 2010

dichotomie vychází z práva římského, je-li rozli-ovalo *ius publicum* a *ius privatum*. Ústavní právo nelze z hlediska těchto kritérií zařadit jen jako součást práva veřejného. Ústava České republiky obsahuje normy práva veřejného i soukromého. Obzvláště Listina základních práv a svobod, která je jako ústavní zákon součástí ústavního řádu České republiky, je i základem vztahů soukromoprávních.⁹⁰ Je obecně známo, že ústavním zákonem č. 395/2000 Sb. došlo k přijetí novely Ústavy České republiky. Tato norma bývá běžně označována jako šestá novela. Dle názoru odborníků se však jedná spíše o celkové otevření ústavy mezinárodnímu právu. Článek 1 odst. 2 tohoto zákona je toho důkazem: *Česká republika dodrží závazky, které po ní vyplývají z mezinárodního práva.* Češka republika prohlásila ratifikované mezinárodní smlouvy ve smyslu článku 10 Ústavy za součást našeho právního řádu. Ústava tak upřednostňuje mezinárodní smlouvy před zákony. Ve vztahu k ústavnímu pořádku České republiky v čl. 87 odst. 2 zavádí možné rozhodování Ústavního soudu České republiky o mezinárodních smlouvách podle článku 10a a 49 Ústavy z hlediska jejich souladu s ústavním pořádkem. Není tedy možné ratifikovat takovou mezinárodní smlouvu, pokud by prohlášený nesoulad nebyl odstraněn.⁹¹

Ústavní zákon č. 23/1991 Sb., kterým se uvozovala Listina základních práv a svobod, představoval v polistopadovém ústavním vývoji rozhodující předlohu.⁹² Ústava České republiky je společně s Listinou základních práv a svobod součástí Ústavního pořádku České republiky.⁹³ Článek 3 Ústavy uvádí: *Součástí ústavního pořádku České republiky je Listina základních práv a svobod.*⁹⁴ Samotná Listina základních práv a svobod byla přijata jako ústavní zákon v lednu 1991. Byla uvozena ústavním zákonem číslo 23/1991 Sb. Tento zákon ve svém § 1 stanovil, že ústavní zákony, jiné zákony a další právní předpisy, jejich výklad a poučování musí být v souladu s Listinou základních práv a svobod. Svoji úctou a respektem k lidským právům tak Česká republika

⁹⁰ PAVLÍ EK, V., a kol.: *Ústavní právo a státovada*. 1. díl. Praha: Linde, 1998, s. 22, 37 a 38.

⁹¹ OUTLÁ, V., HAMERNÍK, P., a kol.: *Praktikum práva Evropské unie*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2005, s. 23.

⁹² PAVLÍ EK, V.: *O České státnosti a úvahy a polemiky o právech, svobodách a demokracii*. Praha: Universita Karlova Nakladatelství Karolinum, 2002, s. 115.

⁹³ Listina je dle čl. 3 a 112 odst. 1 Ústavy součástí ústavního pořádku. Mnohá a doplňována může být Listina jen formou ústavních zákonů dle díky čl. 9 odst. 1 Ústavy.

⁹⁴ Zákon č. 1/1993, Ústava České republiky, článek 3.

ukázala, že navazuje na tradici ochrany těchto práv, postavenou na mezinárodních dokumentech, jako je Všeobecná deklarace lidských práv nebo Mezinárodní pakt o občanských a politických právech.⁹⁵

Znění Listiny bylo inspirováno v první řadě ustanovením Všeobecné deklarace lidských práv, Mezinárodního paktu o občanských a politických právech a v neposlední řadě též Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod. Dalším inspiračním zdrojem bylo znění ústavní listiny z roku 1920 a návaznost na pozdější československou ústavní tradici. Tato tradice se odráží již v preambuli Listiny, která obsahuje základní principy doktríny lidských práv uznaných v české republice. Princip neporužitelnosti přirozených práv člověka, práva občana a svrchovanost zákona navazuje na evropské pojetí doktríny lidských práv, jejíž tradice pochází již z Deklarací práv člověka a občana z roku 1789. V Preambuli se Listina hlásí k obecně sdíleným hodnotám lidství a k demokratickému pojetí státu. Pavlíček ve svém komentáři uvádí, *že špreambule je neoddelitelnou částí Listiny a principy v ní obsažené jsou základními ústavními zásadami závaznými pro výklad zákonů a pro výkon právní síly.*⁹⁶

Listina v sobě zahrnuje práva, která jsou pojímána jako práva přirozená a individuální, ve smyslu evropské tradice doktríny lidských práv. Výjimkou je zanesení kolektivních práv do Listiny (právo na stávkou, práva národnostních a etnických menšin). Dále Listina stanoví i určité povinnosti, například v čl. 33 odst. 1 povinnou školní docházku nebo v čl. 11 odst. 3 zákaz zneuhodnotit vlastnického práva. Pavlíček se domnívá, že ani tyto výjimky nejsou důvodem k obecnému extenzivnímu výkladu pojetí lidských práv, zahrnující i instituty, na něž tyto výjimky nedopadají.⁹⁷ Jakou má Listina základních práv a svobod právní povahu? Názory právní teorie se velmi liší. Setkáváme se například s míněním, že Listina nemá právní povahu a význam, je ústavním zákonem, zvláště tím zákonem se silou nejméně ústavního zákona nebo běžným zákonem.

⁹⁵ PAVLÍČEK, V., a kol.: *Ústava a ústavní právo České republiky – komentář*. 2. díl. Praha: Linde, 2003, s. 17.

⁹⁶ PAVLÍČEK, V., op. cit., s. 34.

⁹⁷ PAVLÍČEK, V., op. cit., s. 19.

lánek 1 stanoví *šLidé jsou svobodní a rovni v d stojnosti i právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezczizitelné, neproml itelné a nezru-itelné.*⁹⁸ Jak uvádí Pavlí ek k lánku 1: *š to, fe jsou lidé svobodni a rovni v d stojnosti i právech znamená, fe nelze vydat fládný právní p edpis, který by n které lidi nebo jejich skupiny v jejich právech omezoval a ur ité ob any diskriminoval.*⁹⁹

Kontinuita p edstav o základních lidských právech je výrazným prvkem doktríny, který vysv tluje jejich postupný vývoj v souladu s podmínkami vývoje moderní spole nosti, zejména p edstavy o lidské svobod . Obsah lidských práv je neodlu itelným komponentem každého právního ádu, nebo právo je formou svobody lidí. V-eobecnost právní formy svobody lidí je relativní, nebo je omezena pouze subjekty vztah , upravených právem a zprost edkovaný právní normou. Povafluji za nezbytné je-t jednou p ipomenout, fe pojem šnezadatelnostō základních práv a svobod znamená ústavní zákaz jakéhokoli subjektivního p edání t chto práv jiné soukromé osob , a to ani dobrovoln , ani z p inucení, jakkoli by obojí bylo smluvn zalofeno. šNezcizitelnostō pak zaji-uje znemofln ní jakéhokoli vynuceného i násilného odn tí t chto práv. šD stojnost lov kaō je závislé na konkrétním subjektu a jeho vztah k okolí a naopak okolí k n mu. Každá lidská bytost je osobitá svou fyzickou existencí, vzhledem, v kem, vzd láním, pov stí, v domím a t lesnými schopnostmi apod. Pojetí šrovnosti lov kaō je v-eobecným interpreta ním principem. V kontextu s l. 3 Listiny základních práv a svobod má sou asn charakter antidiskrimina ní.¹⁰⁰

V lánku 3 Listiny základních práv a svobod odst. 1 je zakotven obecný princip zákazu diskriminace a zásada rovnosti a rovného p ístupu k práv m. Jedná se o mírnou konkretizaci a obohacení zmínky o rovnosti lidí, obsaflené v l. 1 Listiny. Tyto principy zaru ují rovnost v-ech lidí bez rozdílu, cofl znamená, fe zákaz diskriminace a zásada rovnosti se uplat uje nejen na obyvatele eské republiky, ale na v-echny lidské bytosti pobývající na území na-eho státu.¹⁰¹ Dle Vladimíra Zoubka v-ak Listina ne e-í

⁹⁸ Zákon . 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.

⁹⁹ PAVLÍ EK, V.: *O eské státnosti úvahy a polemiky o právech, svobodách a demokracii*. Universita Karlova Karolinum, Praha, 2002, s. 16.

¹⁰⁰ KLÍMA, K.: *Ústavní právo*, 3. vydání. Plze : Ale- en k, s. 354 ó 355.

¹⁰¹ KLÍMA, K., a kol.: *Komentá k Ústav a Listin* . Plze : Ale- en k, 2005, s. 780.

právo sexuálních menšin i právo změny pohlaví.¹⁰² Stejný autor poukazuje na to, že: *„Základní práva a svobody se zaručí všem bez rozdílu pohlaví“* (Právní úprava zde je uvedena myšlenka, že Listina základních práv a svobod pozapomenula na sexuální menšiny).¹⁰³

Základní práva a svobody jsou dle Listiny zaručena skutečně všem, ať už muži, ženám, bílým, černým, slyšícím, neslyšícím, českým mluvčím i českým nemluvicím subjektům, ateistům, demokratům, anarchistům, Romům, bohatým i chudým, atd. O šrovnosti lze uvažovat pouze v rámci hodnotám, idejím, normám, právům, povinnostem, atd. Rovnost v důstojnosti i právech podle článku 1 Listiny potom lze interpretovat jako rovnoprávnost. Uznání principu rovnosti náleží mezi základní charakteristiky české republiky jako demokratického právního státu a k tzv. nezmenitelným ustanovením podle čl. 9 odst. 2 Ústavy ČR, podle kterého je změna podstatných náležitostí demokratického právního státu nepřípustná.¹⁰⁴ Dle Zoubka rovnost lidí neexistuje, existuje špouze lidská svoboda, rovnost lidí v důstojnosti, rovnost lidí v právech.¹⁰⁵

Toto ustanovení nezakládá žádná konkrétní práva, spíše slouží jako interpretační vodítko pro uplatnění práv a svobod uvedených v Listině. Zákaz diskriminace neslouží pouze jako náprava již existujícího stavu nerovnosti, ale má mít též preventivní účinky, to znamená, že má diskriminaci předcházet a zabránit jí. V odstavci 2 čl. 3 je zakotveno právo na svobodné rozhodnutí jedince o své národnosti jakožto jeden z prvků sebeidentifikace jedince jako součásti národnostního celku. Pro toto rozhodnutí není určena žádná forma ani jiné omezení. Snad jediný mantinel pro uplatnění práva na svobodnou volbu národnosti je nepsaná, ale logická podmínka, že jedinec se může hlásit pouze k existujícímu národu. Hlava třetí Listiny obsahuje dva články, které tvoří ústavní základ práv národnostních a etnických menšin. Tato poměrně stručná úprava problematiky menšin je podrobněji

¹⁰² ZOUBEK, V.: *Lidská práva a Globalizace a Bezpečnost*, 2. upravené vydání. Plzeň: Aleš, 2008, kapitola II, odkaz 345.

¹⁰³ ZOUBEK, op. cit.

¹⁰⁴ PETR V., H.: *Právní postavení národnostních menšin v ČR*. In PETRÁČEK R. a kol.: *Menšiny a právo v České republice*. Praha: Auditorium, 2009. s. 15.

¹⁰⁵ ZOUBEK, op. cit.

Na tomto místě si dovoluujeme vyslovit souhlasný názor s postojem V. Pavlíka, který poukazuje na to, že: *„Listina základních práv a svobod dává Ústav hodnotovou orientaci.“*¹⁰⁶

4.2.2 Antidiskriminační zákon

Zákon č. 198/2009 Sb., antidiskriminační zákon¹⁰⁷ byl přijat 17. 6. 2009. Ve které původně právní normy se nezabývaly úpravou diskriminace z důvodu pohlaví, ale zakotvovaly pouze diskriminaci z jiných důvodů (například z rasového, etnického původu, vku aj. Partikularizace právní úpravy prováděná pod vlivem přijímaných směrnic způsobovala velmi neférovou nejednotnost českého právního řádu. Právě z těchto důvodů vznikl antidiskriminační zákon.

Typickým příkladem diskriminace z důvodu sexuální orientace zakázaným Antidiskriminačním zákonem je sexuální obtěžování z důvodu sexuální orientace. Sexuální obtěžování není založené na sexuální přitažlivosti, je výrazem potvrzení moci jedné osoby nad druhou. Femininně vystupující muži se stávají terčem sexuálně podbarvených vtipů a urážek, sexuálního štečování, dotýkání se na intimních místech a případně znásilnění. S ohledem na § 2 odst. 5 bude takovéto jednání v rozporu se zákonem, i když z důvodu takového jednání bude domnělý, tedy když obě strany nebude ve skutečnosti gay, ale každé to tak bude vnímat. V zaměstnání a povolání obecně bude docházet k přímé diskriminaci gayů a leseb kvůli své mluvě, oblékání, pohybu atd. Těmto bude-li z důvodem znevýhodněni fakt, že uchazeč o zaměstnání žije v registrovaném partnerství s osobou stejného pohlaví. Je třeba upozornit na to, že pojem „sexuální orientace“ se nevztahuje pouze na homosexualitu, ale též na bisexualitu i asexualitu.¹⁰⁸ Ustanovení § 2 odst. 4 Antidiskriminačního zákona uvádí: *„za diskriminaci z důvodu pohlaví se považuje i diskriminace z důvodu manželství, mateřství nebo otcovství a z důvodu pohlavní*

¹⁰⁶ PAVLÍK EK, V.: *O české státnosti a úvahy a polemiky o právech, svobodách a demokracii*. Praha: Universita Karlova, nakladatelství Karolinum, s. 74.

¹⁰⁷ Zákon č. 18/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů

¹⁰⁸ BOU KOVÁ, P., HAVELKOVÁ, B., KOLDÍNSKÁ, K. a kol.: *Antidiskriminační zákon*. C.H.Beck. Praha. 2010. s.75-76.

identifikace. Zahrnutím pojmu pohlavní identifikace pod pojem pohlaví reaguje český zákonodárce na vývoj judikatury ESD k transexualitě o situaci kdy jsou biologické a psychologické pohlaví jedince v rozporu. Tento názor vychází z případu *P. proti S. a Cornwall Country Council*, kde Soudní dvůr konstatoval: právo nebýt diskriminován na základě pohlaví patří mezi základní práva garantována právem ES. Rozsah práv jí garantovaných nemůže být omezen pouze na zákaz diskriminace pro nepřítomnost osoby k jednomu pohlaví. Vztahuje se tedy i na případy diskriminace z důvodu operativní změny pohlaví. Hlavní význam Antidiskriminačního zákona lze spatřovat v garanci individuální ochrany před diskriminací, zejména v pracovních vztazích.¹⁰⁹

4.2.3 Zákon o registrovaném partnerství

Rovněž zákonu o registrovaném partnerství¹¹⁰ předcházely velké diskuse, než byl zákon přijat. Dokonce jej vetoval prezident Klaus. Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, ve svém § 1 uvádí, že: *šregistrované partnerství je trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví vzniklé způsoby stanoveným tímto zákonem.*¹¹¹ Tento zákon rozvádí vyhláška č. 300/2006 Sb., kterou se provádí zákon o registrovaném partnerství. Registrované partnerství v České republice mohou uzavřít dvě osoby stejného pohlaví (dva muži, dvě ženy), z nichž alespoň jedna má české státní občanství. Dle § 1 zákona otevírání registrovaného partnerství byla odstraněna diskriminace nerovnováha mezi skupinami homosexuálů a heterosexuálů.¹¹² Registrované partnerství se uzavírá před matričním úřadem.¹¹³ Dle § 4 odst. 1-4) zákona může do partnerství vstoupit každý, komu to zákon nezakazuje, je občanem České republiky. Do partnerství nemohou vstoupit osoby navzájem příbuzné v linii přímé nebo sourozenci.¹¹⁴ Dále pak osoba, která nedosáhla

¹⁰⁹ Zákon č. 18/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změnách některých zákonů

¹¹⁰ Zákon č. 115/2006 Sb., zákon o registrovaném partnerství

¹¹¹ Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, § 1.

¹¹² HRUBÁKOVÁ, M. a kol.: *Zákon o rodině. Zákon a registrovaném partnerství*. Komentář. 4. vydání. Praha. C.H.Beck. 2009. s. 528.

¹¹³ § 2 odst. 2 zákona o registrovaném partnerství

¹¹⁴ § 4 odst. 3 zákona o registrovaném partnerství

plnoletosti, je omezena na svých právech a povinnostech nebo dříve vstoupila do manželství i partnerství v zahraničí.¹¹⁵

Partneri před úřadem učiní prohlášení, které může, ale nemusí probíhat veřejně a slavnostně společně. Úřad pak provede zápis do knihy registrovaného partnerství a vydá doklad o registrovaném partnerství. Tento stav se partneri zapisují i do občanského právního řádu. Uzávěření partnerství brání trvalému manželství nebo registrované partnerství některého z partnerů. Dle § 34 zákona se po provedení zápisu do knihy registrovaného partnerství vydává doklad o partnerství, který obsahuje :

- den, měsíc, rok a místo prohlášení o vstupu do manželství
- jména, příjmení, popřípadě rodné příjmení partnerů a jejich rodná čísla
- den, měsíc, rok a místo narození partnerů
- osobní stav partnerů
- jméno, příjmení, popřípadě rodné příjmení rodičů partnerů
- datum, jméno, příjmení a podpis matrikáře, označení příslušného matričního úřadu, otisk úředního razítka příslušného matričního úřadu, který doklad vydává

Mezi partnery vzniká vzájemná vyživovací povinnost,¹¹⁶ která trvá i v případě zrušení partnerského soužití v případě, kdy bývalý partner není schopen se sám živit.¹¹⁷ Zánik vyživovací povinnosti je upraven zákonem. Mezi další práva a povinnosti patří rovněž úprava vzájemných majetkových vztahů, problematika dědictví a právo domáhat se ochrany osobnosti. Následující nalezneme s odkazem na zákon č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku. Osobnost člověka je zakotvena v § 81- § 117 občanského zákoníku. Dědictvé právo nalezneme v ustanovení § 1475-§1720 občanského zákoníku. Dle § 1633 odst. 1 občanského zákoníku: *Škde nedojde k poslušnosti podle dle smlouvy nebo podle závazku, nastane zákonná dle smlouva poslušnost k pozůstalosti nebo k její části. Není-li zákonný dědic, nebo nenabude-li dědictví, stávají se dědici odkazovnicki podle poměru*

¹¹⁵ § 4 odst. 4 písm. a-c) zákona o registrovaném partnerství

¹¹⁶ § 10 odst. 1,2 zákona o registrovaném partnerství

¹¹⁷ § 10 odst. 1,2 zákona o registrovaném partnerství

hodnoty svých odkazů.¹¹⁸ V případě ochrany osobnosti může partner uplatňovat právo na ochranu osobnosti země svého partnera.

Bohužel ani rekonstruované soukromé právo ve svých kodexech nezakotvilo pojem partnera. Následující platí pouze analogicky.

Partnerství dle § 14 zákona o registrovaném partnerství zaniká *šmrtí jednoho z partner nebo prohlášením jednoho partnera za mrtvého, nebo zrušením rozhodnutí soudu*.¹¹⁹

4.2.4 Zákon o zaměstnanosti

Zásada rovného zacházení je základní zásadou českého pracovního práva a práva sociálního zabezpečení. Rovněž ESD prohlásil tuto zásadu za zásadu komunitárního práva. V mezinárodním právu se pouze část odborníků přiklání k tomu, že rovnost mezi lidmi by mohla být součástí obyčejového mezinárodního práva.¹²⁰

Zákaz diskriminace na základě sexuální orientace se u nás stal součástí zákoníku práce a zákona o zaměstnanosti. Tento zákon upravuje zákaz diskriminace při přístupu k zaměstnání a právo na rovné zacházení. Prostednictvím zákazu diskriminace by mohl dojít k vyloučení pedů, podle nichž často lidé jednají. Kritérium pro určení jednání by tak pro zaměstnavatele neměly být diskriminační znaky, včetně v případě sexuální orientace. Prosazuje se význam individuálního úkor jeho skupinové přinefektivnosti (identifikace). Dle § 4 odst. 1 jsou všichni účastníci povinni zajišťovat rovné postavení včetně fyzickým osobám při uplatňování práva na zaměstnání. Zároveň je při uplatňování práva na zaměstnání zakázána přímá i nepřímá diskriminace z důvodu pohlaví, sexuální orientace, rasového nebo etnického původu, národnosti, státního občanství, sociálního původu, rodu, jazyka, zdravotního stavu, věku, náboženství i víry, majetku, manželského a rodinného stavu nebo povinností k rodině, politického nebo jiného smýšlení, členství

¹¹⁸ § 1633 odst. 1 občanského zákoníku

¹¹⁹ § 14 odst. 1,2 zákona o registrovaném partnerství

¹²⁰ TURMA, P.: a kol.: *Implementace lidských práv a mezinárodní kontrolní mechanismy*. Praha: Karolinum, 1999, s. 14.

a innosti v politických stranách nebo politických hnutích, v odborových organizacích nebo organizacích zam stnavatel .¹²¹

¹²¹ Zákon . 435/2004 Sb., o zam stnanosti, v platném zn ní.

5. SOUDNÍ JUDIKATURA

Vzhledem k tomu, že problémy sexuálních menšin nejsou ve společnostech vyřešeny, dochází velmi často k soudním sporům. O této skutečnosti svědčí nesčetná soudní judikatura. Nyní se budeme vnovat nejaktuálnějším rozhodnutím.

5.1 Judikatura ESLP

Evropský soud pro lidská práva se v únoru 2013 zabýval zajímavým rozsudkem, který se týkal adopce dítěti osobami žijícími ve stejnopohlavních svazcích. Jak již víme, tento problém se týká i České republiky, neboť u nás není adopce dítěti stejnopohlavními partnery zákonem umožněna.

Případ se týkal zákon v Rakousku a ostatních smluvních států, které v současné době vykládají páry, zatímco umožňují to samé heterosexuálním páram, představují rozdílné zacházení, které je v rozporu s Úmluvou.¹²²

Dvě ženy žijící v partnerském svazku, kterým rakouský právní řád neumožnil adopci dítěte jedné z nich, podaly stížnost, že se staly obětí diskriminace na základě své sexuální orientace, a dovolávaly se práva na respektování soukromého a rodinného života dle článku 8, článku 14 Úmluvy. Velký senát Evropského soudu pro lidská práva rozhodl, že nemožnost adopce jedním z rodičů, který žije ve stejnopohlavním svazku, je diskriminací, pokud je taková adopce možná pro nesezdané heterosexuální páry.

Podle rakouského právního řádu je adopce jedním z rodičů, který žije ve stejnopohlavním svazku nemožná, protože rodičovství dítěte nemůže být rozděleno mezi více než dva rodiče, rodiče však mohou být pouze muž a žena a osoba, která dítě adoptuje, vlastně nahrazuje biologického rodiče stejného pohlaví jako ten, kdo dítě adoptuje (článek 182 § 2 rakouského občanského zákoníku). Tedy adopce dítěte ženou, která je partnerkou jeho matky, by narušila právní vztah dítěte k jeho biologické matce. Takový druh adopce vyřazuje, aby se otec z eklských rodičovských práv. Otec dítěte uvedené odmítl, udržoval s ním pravidelný vztah a platil výživné. Rakouské orgány po prozkoumání případu jej uzavřely kvůli zájmu dítěte. Obě ženy podaly stížnost k ESLP.

¹²² EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA, *rozsudek z 19. 2. 2013 ve věci X. a další v. Rakousko*, . 19010/07. *Právní rozhledy* 2014, . 1, s. 36.

ESLP konstatuje, že vláda nedokázala prokázat, že by dítě, které bylo vychovááno párem stejného pohlaví nebo bylo pro právní účely dvě matky nebo dva otce, trpelo újmu. ESLP konstatuje, že rakouský občanský zákoník je nepřiměřený a diskriminativní ve srovnání s úpravou, která se vztahuje na heterosexuální páry. ESLP uvádí, že *žádný konkrétní argument nebo vdecká studie nebo jiný z důkazů, které ukazují, že rodina se dvěma rodiči stejného pohlaví by v žádném případě nedokázala dostatečně zajistit potřeby dítěte.*¹²³ ESLP v rozsudku kritizuje rakouský právní řád, když uvádí, že *šouze odráží postavení těchto částí společnosti, které jsou proti myšlence umožnění adopce stejnopohlavním párem.* ESLP zamítl argument, že v Evropě neexistuje dostatečná míra konsensu v tématu adopce stejnopohlavními páry. ESLP se domnívá, že rakouské právo trpí *šnedostatkem koherence* v tom, že výslovně uvádí, že by dítě nemělo mít dvě matky nebo dva otce, ale umožňuje adopci jedné osobou, i když tato osoba je homosexuál a žije v páru.¹²⁴

V rozsudku ESLP *ve věci Fretté vs. Francie* nalezneme případy diskriminace při adopci a rozdílné zacházení s heterosexuálními páry, které uzavřely tzv. civilní partnerství. Hlavním důvodem stížnosti bylo prozkoumání vlivu stavu sňatku s vlivem nesezdaných párů opačného pohlaví. Při aplikaci testu, který měl určit, zda rozdílné zacházení představuje diskriminaci podle článku 14 Úmluvy, shledal ESLP, že sňatkové páry byly v pozici srovnatelné se situací nesezdaného heterosexuálního páru. ESLP vyjádřil přesvědčení, že *šnebylo pochyb o tom, zda platné právní předpisy vytvářejí rozdíl mezi nesezdanými páry a páry stejnopohlavními, pokud jde o adopci dítěte partnera, a že rozdíl v zacházení byl nerozlučně spojen s tím, že sňatkové páry stejného pohlaví, vycházejí tedy z jejich sexuální orientace.*¹²⁵

Opět zde je rozsudek velmi diskutabilní. Prvním bodem, který se může jevit jako problematický je vyústění stížnosti o rozdílné zacházení s nesezdanými páry stejného pohlaví a se zdanými páry opačného pohlaví nepředstavuje ani nebude představovat diskriminaci ve smyslu Úmluvy. Takový přístup vytváří prostředí, ve kterém mají smluvní

¹²³ EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA, rozsudek z 19. 2. 2013 ve věci *X. a další v. Rakousko*, . 19010/07. Právní rozhledy, 2014, . 1. s. 36.

¹²⁴ Tamtéž

¹²⁵ EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA. *Fretté v. Francie*, . 36515/97. Právní rozhledy 1/2010, s. 36.

státy možnost zachovat úpravu, která vyplývá z instituce manželství, tedy pro páry heterosexuální. V Evropě neexistuje jednotný konsensus v otázce adopce dítěte stejnopohlavními páry. To je umožněno pouze v deseti zemích Rady Evropy.

Výše zmíněné rozsudky jasně ukazují, že zákony v zemích EU v současné době vyloučí páry stejného pohlaví z adopce dítěte druhého z partnera, zatímco to umožní páry heterosexuálním páram. Představují jednoznačně rozdílné zacházení, které je v rozporu s Úmluvou. Smluvní státy s legislativou, která je obdobně koncipována jako rakouská, budou nuceny změnit.

ESLP uvádí, že *šopakovat a potvrdit svůj názor, že láněk 12 Úmluvy neukládá povinnost smluvních států poskytovat stejnopohlavním páram přístup k manželství, že nelze právo stejnopohlavních párů odvodit z lánku 14 ve spojení s lánkem 8í že pokud se stát rozhodne poskytnout stejnopohlavním páram alternativní způsob právní úpravy, má určitý prostor pro uvážení, pokud jde o konkrétní právní úpravu...že manželství je uznává zvláštní postavení tím, kteří do něj vstoupí¹²⁶*

Na závěr lze shrnout, že ESLP v blízké době nehodlá dramaticky změnit postoj dokumentovaný v judikatuře ke stejnopohlavním svazkům, nebo také výslovně nepoznává šmanželství, tedy svazek dvou osob odlišného postavení *špostavení výjimečné¹²⁷*.

5.2 Judikatura Evropského soudního dvora

Velmi významné jsou rozsudky ESD v oblasti registrovaného partnerství. V Rozsudku ESD¹²⁸ se první zabýval právním statutem registrovaného partnerství.

Problém byl v odepření zaměstnaneckých výhod poskytovaných zaměstnavatelem pouze úředníkovi a úřednicím ve statusu manželství. Stávající D. byl vědecký občanující v registrovaném partnerství. ESD uvedl jednoznačný rozdíl mezi manželstvím a dalšími právními statusy podle právních předpisů členských států. Je jisté, že tyto za obecně uznávaný termín manželství pokládají svazek mezi osobami opačného pohlaví. Jenom

¹²⁶ EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA, rozsudek z 19. 2. 2013 ve věci X. a další v. Rakousko, 19010/07. Právní rozhledy 1/2014, s. 37.

¹²⁷ Tamtéž

¹²⁸ ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA ze dne 7. 1. 2004 D. and Sweden v. Council, C-122/99P a 125/99P.

v omezeném po tu stát je registrované partnerství p ipodob ováno k manželství. Z toho d vod u nelze u inít záv r, že osoby v registrovaném partnerství by spadaly pod termín šfletatý ú edník nebo vdaná ú ednice.

Kauza *Lisa Jacqueline Grant v. Sount west trans m la* pro práva gay a leseb na rovné zacházení zcela zásadní význam, stejn jako na vývoj v právu EU. Iniciativu zde zjevn p ebrala legislativa ó Soudní dv r zde nebyl šmotoremž zaru ených práv. Diskrimina ní d vod sexuální orientace byl Amsterodamskou smlouvou zahrnut do kompetence Spole enství v l. 13 SES a ochrana p ed diskriminací z d vod sexuální orientace byla upravena v rámcové sm rnici 2000/78. P ed tímto vývojem Soudní dv r nicmén vícekrát e-il otázku, zda byla sexuální orientace chrán na jako zakázaný d vod diskriminace. V uvedeném p ípadu byl ESD dotázán, zda je mofné sexuální orientaci zahrnout pod chrán ný d vod pohlaví.¹²⁹

Stejn zajímavým je p ípad *Tadao Maruko*. Registrovaný partner pana Maruko byl poji-t ncem Zaopat ovacího ústavu n meckých divadelních scén, který spravoval starobní a poz stalostní poji-t ní um leckých zam stnanc n meckých divadel. Po smrti svého partnera pofádal pan Maruko o vdovský d chod. Jeho fládost byla ale zamítnuta s tím, že se dávka nevyplácí poz stalým registrovaným partner m. ESD byl dotázán, zda odmítnutí poskytnout poz stalostní d chod registrovanému partnerovi p edstavuje diskriminaci z d vod sexuální orientace, která je zakázána sm rnicí o rovném zacházení v zam stnání a povolání. Soudní dv r uvedl, že soukromý systém je založený na pracovní kolektivní smlouv , který je financován výlu n pracovníky a zam stnavateli a ve kterém se vý-e nároku odvíjí od délky ú asti a vý-e zaplaceného pojistného, bude kvalifikován jako odm na. ESD vzal v potaz, že n mecký právní ád sblífil manželství s registrovaným partnerstvím, cofl povařoval za postupné zrovnoprávn ní. Av-ak vyvodil, že pokud -lo o

¹²⁹ ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA ze dne 17. 2. 1998, *Lisa Jacqueline Grant v. South West Trains Ltd.*, C-249/96.

poz stalostní dávku, zakládala se tato na diskriminaci na základ sexuální orientace ve smyslu článku a článku 2 odst. 2 písm.a) směrnice 2000/78.¹³⁰

¹³⁰. BU KOVÁ, A.: *Sexuální orientace v mezinárodním právu*. www.c.h.beck.cz (on-line 10. 03. 2014), s. 74.

II. PRAKTICKÁ ÁST

6. EMPIRICKÝ VÝZKUM

6.1 Cíl výzkumu

Cílem pedm tného výzkumu bylo zji-t ní, zda mají men-iny s rozdílnou sexuální orientací u nás ve sledovaných oblastech stejné postavení jako ostatní i zda nejsou diskriminováni nap íklad v zam stnání nebo svém okolím. Jak jsme zjistili z teoretické ásti práce, sexuální men-iny se mohou setkávat s r znými formami společenské diskriminace a toto riziko mohou oni sami vnímat v mnohých společenských oblastech. Výzkum se dotkl i tak zajímavého tématu, jakým je otázka diskriminace v oblasti rodí ovských práv a pé e o d ti partnera (partnerky), p íp. problematiky možné adopce. Aby byla zachována objektivita mého výzkumu, tak bylo zám rem oslovit nejmén 500 respondent .

6.2 Použitá metoda

Pro pedkládanou práci jsme vybrali kvantitativní formu výzkumu. Tato metoda totiž umohl uje studovat a zkoumat co nejv t-í mnofství respondent . Jako konkrétní postup kvantitativního výzkumu jsme zvolili konstantní komparaci formou dotazníkového -et ení. Tento zp sob je založen na sbírání údaj a jejich t íd ní. Nezbytnou sou ástí p ípravy dotazníkového -et ení bylo stanovení pedpokládaného po tu, p ípadn struktury oslovených (z hlediska v ku, pohlaví, identity, apod.), jejichfl odpov dí m ly být pedm tem analýzy.¹³¹ P i tomto konkrétním výzkumu byl proveden tzv. pedvýzkum, kdy jsem zjistil, zda jsou vhodn formulovány dotazy a zda jsou vhodn stanoveny -kály. Z toho d vodu jsme oslovili (prost ednictvím e-mailu) jednotlivé homosexuální iniciativy a spolky a pofádali je v tomto sm ru o možnou spolupráci. Díky jejich p ípomínkám byl nakonec sestaven dotazník, jehofl otázky byly roz len ny do dvou základních skupin:

- otázky za ú elem získání demografických údaj ,
- otázky týkající se názor respondent .

¹³¹ EZANKOVÁ, H. *Analýza dat z dotazníkových -et ení*. Praha: Professional Publishing, 2007, s. 11.

Vzhledem k tomu, že z mnoha stran zazníval p edevším pofladavek na rychlost vyplnění dotazníku, byl tento koncipován tak, aby ho bylo vyplnit do jedné minuty času. Dotazník byl tvořen souborem 30 otázek a z nich je tzv. otevřených. V záhlaví dotazníku byly uvedeny základní informace o cíli výzkumu a instrukce o tom, jak dotazník vyplňovat. První část otázek se zaměřovala na zjištění všeobecných informací o respondentovi, které umožňovaly následně třídit vyplněné dotazníky do příslušných skupin podle posuzovaných hledisek. Dále byly hledány rozdílné a společné prvky, ze kterých mohlo dojít k vytvoření zobecnující teorie.

Mnoho podobných výzkumů u nás i ve světě administruje dotazník on-line. Tato metoda totiž umožňují získat k dispozici na výzkumu i tyto respondenty, ke kterým by se běžně nebylo mohlo dostat. Z toho důvodu byl zvolen tento způsob distribuce prostřednictvím brněnské společnosti Survio, s. r. o. S jejich webovou aplikací byl vytvořen on-line web dotazník. Odkaz na tento dotazník byl umístěn prostřednictvím společenské sítě Facebook a internetového zpravodaje www.colorplanet.cz. Tento on-line dotazník následně umožnil okamžitě automaticky získat generované a přehledné výsledky, které byly výchozím podkladem pro práci. Výzkum se uskutečnil v období od 1. února do 30. března 2014.

8.3 Výsledky

Zpracováno bylo celkem 549 dotazníků (N = 549). Soubor tvořily odpovědi 102 žen (lesbických, bisexuálních i transsexuálních) v 18,58 procentech. Zatímco homosexuálních, bisexuálních a transsexuálních mužů byla prevalence v počtu 447 (81,42 %). Lze konstatovat, že soubor byl reprezentativní, co se týká regionu, velikosti místa bydliště, nejvyššího dosaženého vzdělání a ekonomické aktivity.

V věkové rozložení souboru se pohybuje v rozmezí od 15 do 50 let a výše. Mladí lidé od 15 do 25 let jsou zastoupeni celkem v 49,54 %. Toto lze vysvětlit patrně využitím on-line dotazníku, neboť internet používá především nejmladší generace. Počet uživatelů pak klesá ve středním a následně starším věku. Generace nad 50 let a výše je zastoupena sporadicky, když tento vyplnilo pouze 22 respondentů (4,02 %). Uvedený nízký počet lze navíc vysvětlit rovněž tím, že starší generace je jistě neochotnější postojem společnosti i z důvodů totalitního režimu. Jeden ze zástupců starší gay skupiny se doslova vyjádřil: *šPoskytli jsme*

nespo et rozhovor a vyplnili adu podobných dotazník . A nedo kali jsme se, aflna jednu výjimku, fládných výstup . Takfe do n eho podobného jifl nemáme chu vstupovat.¹³²

V souboru jsou nadpr m rn reprezentováni lidé se st edo-kolským vzd láním (49,04 %), následn jsou zastoupeni vysoko-koláci (31,95 %), dále respondenti se základním vzd láním (13,68 %) a s vy—ím odborným (5,33 %).

Tab. 1 Reprezentativita zkoumaného vzorku ó demografické údaje (uvedeny v procentech)

Oblast R, bydli-t	Zkoumaný soubor N = 549	Z toho fleny N = 102
echy	38,43	31,19
Morava	34,33	38,54
Praha a okolí	27,24	23,41
Do 15 tisíc obyvatel	28,87	31,19
Do 30 tisíc obyvatel	8,89	13,86
Do 80 tisíc obyvatel	11,18	9,9
Nad 100 tisíc obyvatel	51,06	45,05

Z výsledk uvedených v tabulce . 1 plyne, fl jsou stejnom rn zastoupeny oblasti ech a Moravy, mírný pokles vidíme u Prahy a okolí. Na druhé stran je zajímavostí, fl pom rn dostatek respondent je zastoupen u bydli-t do 15 tisíc obyvatel. To, fl nejvíce odpovídají respondenti z bydli-t nad 100 tisíc obyvatel, tedy z v t-ích m st, se dalo p edpokládat.

¹³² F. B. (anonymní identifikace). Dotaz (on-line) Lukas3F@seznam.cz z 22. února 2014.

Tab. 2 Reprezentativita zkoumaného vzorku v ková skupina, vzd lání

Polofka	Varianta	Po et procent
V ková skupina	15 ó 25 let	49,54
	26 ó 35 let	33,24
	36 ó 50 let	13,20
	50 a více let	4,02
Vzd lání	Základní, s vyu ením	13,68
	St edo-kolské s maturitou	49,04
	Vyší odborné	5,33
	Vysoko-kolské	31,95

Jak jsme jifl uvedli vý-e, o své odli-né sexuální orientaci jsou ochotni hovo it p edev-ím skupiny osob mlad-í a minimáln jednotlivci se st edo-kolským vzd láním.

Tab. 3 Stanovení identity respondent

Identita	Mufl	fi ena	Celkem
Homosexuál	412	81	493
Bisexuál	34	21	55
Transsexuál	1	0	1

Z výše uvedené tabulky je zřejmé, že nejvíce respondent se charakterizovalo jako homosexuálních (89,80 %), za bisexuální se považovalo 10,01 % respondent , překvapivě i vyplování je počet 3 transsexuál (0,18 %).

8.3.1 Otevřenost k okolí

Ná-empirický výzkum překvapivě potvrdil velkou otevřenost k okolí. Celkem 47,01 % respondent uvedlo, že o jejich sexuální orientaci ví celá rodina a přátelé, a že 30,26 % je známa celkově. Na druhé straně pouze 4,6 % souboru uvedlo, že jejich orientaci zná zaměstnavatel a spolupracovníci. Pouze 69 respondent souboru uvedlo, že jejich menšinová orientace není veřejnosti známa (12,79 %).

Ženy se ukázaly jako otevřenější než muži. Více než polovina sledovaného souboru (celkem 52 žen) uvedla, že o jejich orientaci ví rodina a přátelé, a 28 lesbiček uvedlo, že jejich orientace je známa všem (27,72 %). Z logiky vyplynulo, že v případě transsexuál je sexuální orientace známa všem stoprocentně.

Respondenti, kteří se výzkumu zúčastnili, hlíží převážně s rodiči (38,2 %), což lze vysvětlit níže v kovou kategorií souboru. Dále 23,88 % uvedlo, že hlíží sami, 23,78 % s partnerem i partnerkou a 3,95 % v registrovaném partnerství.

Vzhledem k situaci a všeobecnému náhledu společnosti na výchovu dětí sexuální menšinou nás nepřekvapilo, že 94,84 procenta hlíže bez dětí, pouhých 2,86 % se podílí na výchovu a 2,3 % má dítě ve vlastní péči.

Součástí dotazníku bylo i zjištění, v jakém oboru respondenti pracují. Při konkretizaci jsme zjistili následující procentuální zastoupení:

- Umělecké povolání 8,86 %
- Administrativa 7,66 %
- Ekonomika, bankovníctví 7,56 %
- Módní průmysl, kultura, umění 7,56 %
- Marketing, média, reklama 5,9 %
- Zdravotnictví 4,8 %
- Stavebnictví, realita 3,69 %
- Státní správa, samospráva 2,86 %

- V da, výzkum 2,68 %
- Právní slufby 1,48 %
- Armáda, Policie R 1,01 %
- Ostatní slufby, jiné 45,94 %

V následující tabulce se podíváme, jak jsou jednotlivci spokojeni se svou sexuální orientací a zda tuto n jakou formou skrývají.

Tab. 4 Spokojenost se sexuální orientací ó soubor celkem

Varianta	Po et (procent. podíl)
Zcela spokojen	407 (74,23)
áste n spokojen	125 (22,76)
Nespokojen	17 (3,01)

Tab. 5 Spokojenost se sexuální orientací ó feny, transsexuálové

Varianta	feny ó po et (procent. podíl)	Transsexuálové ó po et (procent. podíl)
Zcela spokojen	79 (77,45)	1 (100)
áste n spokojen	20 (19,6)	0
Nespokojen	3 (2,95)	0

Je velmi p ekvapujícím zji-t ním, že lesbické feny jsou ve velkém po tu (tém 80 %) spokojeno s odli-nou sexuální orientací. Vzhledem k tomu, že pouze jeden transsexuál vyplnil dotazník, nep ekvapuje jeho 100 %ní spokojenost s tímto stavem a rozhodnutím zapojit se do tohoto výzkumu.

8.3.2 Zkušenost s fyzickým napadením, verbálním a jiným obtěžováním

Na otázku „Máte zkušenost s fyzickým nebo verbálním napadením z důvodu sexuální orientace?“ odpovědělo kladně celkem 44,56 % respondentů (z toho 43 žen a 202 muži). Tento rozdíl mezi relativní četností zkušenosti s násilím u žen a mužů je statisticky významný, ale pochopitelný. Stoprocentně negativní zkušenost s fyzickým napadením mají transsexuálové. Četnost zkušenosti s fyzickým násilím je vysoká. Muži často ji neřekli ženě udávali zkušenost s fyzickým násilím. Celkem 21,47 % respondentů uvedlo, že byli napadeni jednou. 27,52 % pak vícekrát a 5,5 % opakovaně od stejné osoby. S jinými atakami v životě se setkali 45,51 % dotazovaných.

Ze zkoumaného vzorku pouze 5,35 % nahlásilo fyzické napadení policii ČR, a ta se aktivně případem zabývala. Dalších 92,9 % dotazovaných fyzické napadení policii ČR vůbec nenahlásilo a 1,75 % sice událost nahlásilo, ale policie se o něm vůbec nezabývala.

„Setkali jste se s výhrůvkami, nadávkami, posměšky, veřejnou skandalizací kvůli vaší sexuální orientaci?“ Na tuto otázku odpovědělo kladně 220 dotazovaných (40,06 %), z toho 40 žen. Opakované zkušenosti udávají 3 ženy a 25 mužů (celkem 4,9 %). Pro zajímavost jeden z respondentů vzpomíná na totalitní období takto: *„Za minulého režimu jsme byli opakovaně (já celkem třikrát) předvoláváni. Ve veřejnosti k výsledkům pod záminkou vyšetování vraždy jednoho z nás. VB si tímto zpřesňovaly registr homosexuálů. Za tímto účelem pravidelně přepadávalo místa kam jsme chodili za zábavou.“*

8.3.3 Zkušenosti s diskriminací v zaměstnání

Za závažnou formu diskriminace považujeme diskriminaci v zaměstnání. Proto se náš dotazník zaměřil i na toto téma. Diskriminace na trhu práce se velmi patrně prokazuje a oběti této diskriminace si nejsou často jisti, zda se o ni skutečně jedná. Jedna zkušenost za všechny: *„V práci mi bylo několikrát naznačeno, že se s homosexuály zachází trochu jinak než s heterosexuály. Některá zaměstnavatelé dokonce vyřadují sdělení sexuální orientace ještě před uzavřením pracovní smlouvy.“*

Proto zřejmě 10,51 % odpovědělo, že se setkali v zaměstnání s diskriminativním chováním. Rozdíly na základě pohlaví jsou malé. Za zmínku stojí skutečnost, že transsexuál z našeho

výzkumu se ani v jednom případě necítil diskriminován. Toto lze vysvětlit tím, že se zaadil do pracovních oborů typu kultura, umění, módní průmysl, výtvarná, apod.

Nejčastěji si respondenti stěžovali na pokročení v kariérním postupu. Nyní si vyprávím příběh jednoho respondenta ve věku 50 let a výše: *Šest předtí lety jsem nastoupil do zaměstnání poměrně oblíbený. Po jisté době šel šéfredaktor odboru, v kterém jsem pracoval, předtím osobou, o mé jiné orientaci dozvěděl. Od té doby se to pak ukázalo dozvěděl i ostatní mí spolupracovníci a nadřízení. Nikdo mi otevřeně nedal nic znát. Nikdo se mnou nic neptal, nečinil žádné narážky, neposmíval se mi, nedělal v mé přítomnosti nevhodné vtipy. Mělo to však nějaký dopad. Poprvé od té doby se ke mně lidé (muži i ženy) chovali chladně a odtažitě. Podruhé o kolegové, kteří měli stejnou pracovní pozici jako já, dostávali pravidelně odměny a zvýšení platu. Já ne. Když jsem se ptal po příčině, bylo mi řečeno, že nemá rodinu. Poté to bylo jsem několikrát požádal o jinou ústavu, a to zpravidla takového, jehož problematika mi byla cizí a tudíž se mi tam nedávilo, což se pak odráželo na mém pracovním hodnocení, kteréžto se pak odráželo i na mém finančním ohodnocení. Tato situace vyvrcholila tím, že má poslední pracovní pozice byla pod záminkou reorganizace zrušena a já byl propuštěn. Ale to tehdy bylo nepsaným pravidlem (n kde to tak funguje i dnes), že potěbuji-li se někdo někoho zbavit, vykopne ho na jinou, vyšší, lepší pozici. Tak se stalo, že mě vybavili nezávadným posudkem a doporučil do jiného ústavu, kde jsem si polepšil jak pracovní, tak finančně.*

K této problematice se vyjádřilo 21,99 %, že svou sexuální orientaci v práci skrývá, 50,14 %, že ji nikdy neskrývá a 27,87 % uvedlo skrývání orientace v současné době způsobem negativních zkušeností. Toto významné číslo dokazuje, že toto skrývání se je obavou práv před možnou diskriminací.

8.3.4 Zkušenost s diskriminací v rodině, bydlení

Více než čtvrtina souboru (27,56 %) zafila ve své rodině někdy pocít diskriminace. Nejčastěji formou bylo agresivní a ponižující jednání zejména ze stran otce těchto osob. Rodina účinkovala na dotazované výtkami, opovržením, snahou o nápravu, netaktními verbálními poznámkami a zcela ztrátou komunikace mezi jednotlivými příbuznými. S velkou četností se objevila nadměrná kontrola a vyhánění z domova. Jeden respondent doslovně vzpomíná: *Šhruba do 35 let mého věku se mě ptali pravidelně, zda mám děvče a zda se jí nehodlám oženit. Pak jim to asi intuitivně došlo a jít se mnou*

cokoli blíž-ího z mého života neptali. Také proto, že jsem jim byl vzácný, nebo jsem pom- r- brzo ode- el z domova a ani s ostatními p- íbuznými jsem se p- íli- asto nestýkal. Mám dva mlad- í sourozence (rodi e ani ostatní blízcí p- íbuzní jiřl nefijí a s t mi mén- blízkými se dávno nestýkáme). Sestra a její - íroká rodina TO o m- ví a nemají s tím problém. Máme naprosto bezvadný vztah. O jedenáct let mlad- í bratr, a jeho rodina, se m- z ekl a nekomunikuje se mnou. Na mou adresu se vyjád il tak, že jsem sobec a proto fiji sám. Sobec jsem proto, že nechci mít starosti. On, protože má rodinu, má starosti, a já abych nem- l starosti rad ji fiji sám a proto jsem sobec.õ

Celkem 25,5 % souboru uvedlo, že se osobn- setkali s n- jakou formou diskriminace ve svém bydli- ti. fieny uvedly obdobný po- et ve vý- í 25,12 %. O své homosexualit- a zku- eností v míst- bydli- t- vypovídá jeden za v- echny takto: *š V dom- , kde jsem tehdy fii, se to mí sousedé dozv- d- li zásluhou t- etí osoby. Sousedé se stali mén- srde- nými, mén- komunikovali. Jinak nedávali nic najevo. Akorát jsem pravideln- ve své po- tovní schránce nacházel novinové výst- ifky, jejichřl obsahem byly kriminalizované p- ípady homosexuality.õ*

8.3.5 Dal- í formy diskriminace

Této problematice se v novaly dal- í otázky. Zvlá- byli respondenti dotazováni na diskriminace ve zdravotnictví, v oblasti poskytovaných slufleb- í ozbrojených sluflebách a bezpe- nostních slofkách.

Zku- enost s diskriminací v oblasti zdravotnictví uvedlo pouhých 3,45 %. P- evařujících 62,56 % se vyjád ilo, že o jejich sexuální orientaci léka- ani jiný zdravotnický personál nic neví. Zbývající ást dotazovaných se vyjád ilo negativn- .

Ve sluflebách uvedlo negativní zku- enost 7,92 % dotazovaných. Jednalo se nap- íklad o nevhodné chování zam- stnanc- restaurace, cestovních kancelá- í, ale také ve státní správ- (matrika) apod.

Co se týká ozbrojených- í bezpe- nostních sloflek, tak 84,15 % dotazovaných uvedlo, že není a nebylo ve sluflebním pom- ru. Z toho d- vodu má pouhých 1,49 % negativní zku- enost.

8.3.6 Dopad zákona o registrovaném partnerství, možnosti adopce

Vzhledem k tomu, že od 1. ledna 2006 vstoupil v platnost zákon o registrovaném partnerství, bylo našim úkolem zjistit, zda má tato skutečnost dopad na život našich respondentů. Z jejich odpovědí vyplynulo, že 21 mužů a jedna žena žijí v registrovaném partnerství. Tato data představují celkem 3,95 % souboru ze sledovaného vzorku. Ze zkoumaných žen, však tyto v registrovaném partnerství představují velmi nízké, ani ne jednoprocenní zastoupení (0,98 %).

Ženy se například vyjadřovaly takto: *šje t fke m nit zákony, kdyflje v mnohých lidech v i homosexuál m siln zako en na nenávistō nebo ŝcht la bych, aby se do ob anského pr kazu nepsalo registrovaná, ale vdaná ó p ijde mn to diskriminující. Chci se vdát, ne se nechat registrovat (í).ō* V mnoha případech se ozývaly hlasy po zrovnoprávnění partnerství s manželstvím, možnosti adopce nebo asistované reprodukce. Bez povinností nezůstaly ani případné dopady na rodinné právo i občanské právo hmotné (důchodové právo, omezení nutnosti rozlišovat jednotlivé pohlaví). V případě právního prolomení možnosti adoptovat dítě jedním partnerem uvádí o této skutečnosti 69 žen (67,64 %), pouhých 6 žen (5,88 %) tuto možnost zcela vyloučilo. Další 22 žen (21,57 %) neodpovědělo na tuto otázku vůbec a zbývajících 5 žen (4,91 %) zatím neví, nejsou si jisté i mohou tuto skutečnost teprve zvažují v budoucnu. U transsexuálů se jeden respondent k otázce nevyjádřil.

Muži by přivítaly obdobné legislativní změny jako ženy. Navíc se objevují požadavky na úpravu uzavření registrované manželství v místě svého bydliště nebo mimo území, nejen v krajském městě (jak vyžaduje zákon), případně možnost dárčovství krve apod. Ve všech případech, což je statisticky bezvýznamné, jsou respondenti přesvědčeni, že legislativní úpravy jsou ve všech směrech vyhovující. Na otevřenou otázku ohledně případné adopce jedním partnerem neodpovědělo 74 mužů (16,55 %), o této možnosti však jednoznačně uvádí 185 homosexuálních mužů (41,38 %). Tento údaj je statisticky podobný s muži, kteří o adopci neuvádí. V tomto případě se jedná o 175 homosexuálů, což je 39,15 %. Zbývajících počet mužů (3 %) zatím nemůže jednoznačně na otázku odpovědět nebo neví.

8.4 Shrnutí poznatků

Výše uvedené výsledky jsou dokladem o určitém stavu diskriminace na základě sexuální orientace. Lze však říci, že zkoumaný soubor není zcela reprezentativní, což se týká

v kového zastoupení. Jak již bylo jednou konstatováno, nejvíce jsou zastoupeny skupiny středně-mladých a vysoko-mladých lidí ve věku od 15 do 25 let. Ti tvoří většinu souboru. Pro jiné části této minority nemusí být údaje platné.

Dotazníkovým šetřením u 549 homosexuálních, bisexuálních a transsexuálních respondentů bylo zjištěno, že diskriminace na základě sexuální orientace je v České republice nadále rozšířeným jevem. Převážná část respondentů uvedla, že se za poslední dobu alespoň jednou setkala s diskriminací i obtěžováním. Velmi vypovídajícím zjištěním je především to, že 44,56 % respondentů se setkalo s fyzickým nebo verbálním napadením kvůli své sexuální orientaci.

Pechová ve svém výzkumu konstatuje, že diskriminace lesbických žen na trhu práce je nižší než u gay mužů, což bývá někdy spojováno s méně negativními postoji k ženské homosexualitě. Jako vysvětlení se uvádí spojování lesbických žen s maskulinitou, která je považována za více disponující k zastávání vedoucích funkcí než předpokládaná feminita gay mužů. Jako z dalšího důvodu lze uvést, že lesbické ženy se mohou cítit diskriminovány spíše na základě pohlaví než na základě sexuální orientace. Významným faktorem mohou být také nižší očekávání u žen a tedy menší tendence chápat překážky v pracovním postupu jako diskriminaci.¹³³ Tuto skutečnost potvrdil i náš výzkum.

Stejně jako u Pechové, tak i naši respondenti ve velmi malé míře mají nebo přejí o dítě, což lze vysvětlit nízkým průměrným věkem převážné části těchto dotazovaných. Na tomto místě si dovoluujeme vyslovit spolu s Pechovou domněnku, že diskriminace sexuálních menšin u nás je poměrně častý jev. Náš empirický výzkum toto tvrzení zcela dokládá. Je pravdou, že v posledních letech došlo k liberalizaci názorů české společnosti na tuto tematiku, avšak nepřátelské postoje mají své hluboké kořeny. Významným rozdílem (ve srovnání s etnickými a rasovými menšinami) je hlavně skutečnost, že homosexuální lidé byli a nadále jsou perzekuováni ze strany státní moci.

Zahraniční studie ukazují, že velká část této menšiny nepociťuje svou sexuální orientaci ani jako psychický, ani jako sociální problém. Jen malé zlepšení je vidět u okrajových skupin, především u takových, které lze označit jako dvojité minoritní

¹³³ PECHOVÁ, O.: *Diskriminace na základě sexuální orientace*. Výzkumné studie. 2009, s. 13–16. <http://www.e-psycholog.eu/pdf/pechova.pdf> (on-line 12. 04. 2014).

(double minority). Jedná se například o homosexuální lidi se zdravotním postižením i patřící k etnickým menšinám. Podobně je tomu i u starší generace, která je často stále pod vlivem špatných zkušeností z období formování své identity.¹³⁴

¹³⁴ Srov. Pechová, op. cit., s. 48, 58.

ZÁV R

P edkládaná práce je nejen tématem aktuálním, ale rovn ě i tématem problematickým. Tato práce ne e-ila mofné výkladové spory, nehodnotila ochranu sexuálních men-in v ústavním právu *de lege ferenda*, jednalo se spí-e o popis *de lege lata*. Práce zd raz uje okolnost, ěe mezi lidmi existují významné rozdíly z hlediska jejich individuálních kvalit, a je proto d leffité uplat ovat zásadu *šnech kařldý má své a dostává, co mu náleffí*. Jinak e eno, normální je být jiný. Kařldý z nás je z jistého pohledu men-inou.

Homosexuálové jsou a vřdy budou ve spole nosti men-inou, proto se stávají velmi ěasto ter em p irozené agresivity lidí, cofl dokládá i ná- výzkum. Spole nost se tolerantn vymezila v í rasovým í národnostním men-inám, av-ak otázka sexuálních men-in je zde nová. Není v ad zemí uznávanou hodnotou. Z minulosti víme, ěe jsme byli vystaveni velkým ideologickým, politickým a nábořenským exces m ze strany nejř zn-jích p ívrřenc morálky v církvi, í-i í stran . Komunistický systém hodnot v lidech zako enil zvyky, jejichřl dopady se stále je-t ě projevují a s nimiř eská spole nost řbojuje. Tyto zvyky podkopávaly rovnost a integritu jednotlivce. Dá se dokonce íci, ěe men-iny byly perzekuovány a trestány. I p es zvy-ující tolerantnost spole nosti k sexuální men-in , se proto stále m ěeme s ur ítými p edsudky setkat.

K práv m sexuálních men-in je nutno p istupovat citliv ě a uvřřliv ě s cílem zajistit jednak rovná práva ěa postavení ve spole nosti ěa jednak práva specifická. Jak řil bylo nastín no, problém men-in je nejen problémem práva a spravedlnosti, nýřř i problémem politickým. Homosexualita byla diskriminována p ed desítkami let, je-t pozd ři byla vy ata ze seznamu nemocí. Tolerance k této men-in ěe k ehká a proto jakékoliv výroky proti ní jsou potencionáln ěbezpe ěné.

V práci byly vzpomenuty rovn ě i instrumenty práva, které se snařlí men-iny chránit. Vzhledem k tomu, ěe ústavní princip svobody a rovnosti kařldého lov ka v d stojnosti í právech za íná nejen v soukromí, tak obsah t chto práv dle řánku 1 a 3 Listiny je t řn propojen s dal-ími právy Úmluvou garantovanými. Zákaz diskriminace na základ sexuální orientace se stal jednou z nejvýznamn-jích celoevropsky platných norem v oblasti lidských práv. Proto byla v práci zmín ěna i ochrana na mezinárodní a evropské úrovni. Kritérium, podle kterého spole nost ěasto posuzuje, jak se zachovat, je její morálka. Ta se ěasto pouřřívá jako synonym pro etiku, ale technicky nejde o jedno a totěřl. Proto nás nep ekvapuje, ěe í kdyřl se právo a etika zna ěn ě ekřývají, nejsou identické.

Dokonce z právní teorie víme, že mnohé zákony nemají morální podtext. A se nám to líbí i nelíbí, právo není jen něco zákonem stanoveného. Právo je část skutečnosti, a tak nutně podléhá morálnímu hodnocení. Právní pravidla by však měla být vždy v souladu s převládající morálkou.

Klidné soužití ve kterých jedinců společnosti však může vzniknout jen v prostředí otevřeném komunikaci a snaze porozumět si druhým a jiným i ve svém okolí. Měli bychom proto hledat to, v čem jsme stejní, nebo v čem jsme lidé této planety. Pochopitelně se svými právy a povinnostmi. Je jedno, zda jsme bílí, černí, případně jakkoliv jinak odlišní. Proto zcela na závěr vzpomenu slova německého filosofa Hanse George Gadamera: *šít s druhými, který je jiný a zároveň si uchovat svou vlastní jinakost, to je hlavní úkol člověka na základní úrovni stejně jako na těch nejvyšších.*

Závěr práce přinesl stejné aktuální judikaturu Evropských soudů. Cílem práce bylo přinést zamýšlení se nad otázkou ochrany sexuálních menšin z pohledu *de lege lata*. Cíl práce byl dle mého názoru splněn.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

A) PRAMENY

- Rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora ze dne 27. 6. 2001 ve věci Legrand (N mecko vs. USA)
- Sdělení MZV . 96/1998 Sb., Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin
- Rozsudek NSS ze dne 18. 12. 2008, j. 1 AZs 86/2008 o 101, text dokumentu . 1806/2009 Sb.,
- Rozsudek soudního dvora ze dne 7. 1. 2004 ve věci D. and Sweeden v. Council. C 122/99P a 125/99P
- Rozsudek soudního dvora ze dne 17. 2. 1998, ve věci Lisa J. v. South West T. Ltd., C-249/96
- Zákon . 89/2012 Sb., občanský zákoník
- Všeobecná deklarace lidských práv
- Lisabonská smlouva, Ústavní smlouva EU, C83
- Zákon . 1/1993 Sb., Ústava ČR
- Zákon . 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
- Zákon . 18/2009 Sb., antidiskriminační zákon
- Zákon . 115/2006 Sb., zákon o registrovaném partnerství
- Zákon . 435/2004 Sb., o zaměstnanosti

B) LITERATURA

- Adamová, K., Bělovský, P., Čísař, J. a kolektiv: Dějiny evropského kontinentálního práva. 2. vydání. Praha. Linde. 2004. ISBN 80-7201-490-0
- Black, H.C.: Black v právnický slovník. II. svazek. 6. vydání. Praha. Vicotira Publishing. 1996. ISBN 80-85605-23-6
- Boguszak, J., Šapek, J., Gerloch, A.: Teorie práva. 2. Vydání. Praha. ASPI. 2004. ISBN 80-7357-030-0
- Boučková, P., Havelková, B., Koldínská, K. a kolektiv. Antidiskriminační zákon. Praha. C.H.Beck. 2010. ISBN 978-80-7400-315-8
- Brzek, A., Pondělíková-Malá, J.: Těží pohlaví? Praha. Scientia Medica. 1992. ISBN 80-85526-03-4

- David, V., Sladký, P., Zbořil, F.: Mezinárodní právo veřejné. Praha. Linde. 2004. ISBN 80-7201-473-0
- Delouche, F. a kolektiv. Dějiny Evropy. Praha. Argo. 1992. ISBN 80-85794-06-9
- Gal, K.: Minority Governance in Europe. Budapest. Local Government and Public Service Reform Initiative. Open Institut.
- Giddens, A.: Sociologie. Praha. Argo. 1999. ISBN 80-7203-124-4
- Fifková, H. a kolektiv. Transexualita a jiné poruchy pohlavní identity. Praha. Grada Publishing. 2008. ISBN 978-80-247-1696-1
- Forejťová, M.: Mezinárodní právní ochrana menšin. Plzeň. ZČU. 2002. ISBN 80-7082-9
- Hrušáková, M. a kolektiv. Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. Vydání. Praha. C.H.Beck. 2009. ISBN 978-7400-061-4
- Janoušková, P.: Homosexualita v názorech soudné společnosti. Praha. Univerzita Karlova. Praha. Carolinum. 2000. ISBN 80-7184-954-5
- Hendrych, D. a kolektiv. Právní slovník. 3. vydání. Praha. C.H.Beck. 2009. ISBN 978-80-7400-059-1
- Chytílek, R., Mareš, M.: Reprezentace zájmů menšin v EU. Sborník konference institutu pro srovnávací politologický výzkum Fakulty sociálních studií MU, konané 25. 11. 2005. Brno. 2005. ISBN 80-7325-087-X
- Jandourek, J.: Sociologický slovník. Praha. Nakladatelství Portál. 2001. ISBN 80-7178-535-0
- Johnson, P.: Dějiny 20. století. Praha. Rozmluvy. 1991. ISBN 80-85336-07-03
- Klíma, K. a kolektiv. Komentář k Ústavě a listině. 2. Vydání. Plzeň. Aleš Konečný. 2009. ISBN 978-80-7357-295-2
- Louflek, M.: Menšinová politika z pohledu teorie veřejné volby. In Reprezentace zájmů menšin v EU. Sborník Institutu pro srovnávací politologický výzkum Fakulty sociálních studií MU. Brno. 2005. ISBN 80-7325-087-X
- Maier, H.: Lidská práva a nárok na obecnou platnost a kulturní diferenciaci. Sborník přednášek na kolokviu, pořádaném centrem pro studium demokracie a kultury a Katedrou politologie Fakulty sociálních studií MU v Brně. Masarykova univerzita v Brně. 2001. ISBN 80-85959-86-0
- Malý, K. a kolektiv. Občanská a lidská práva. Praha. Právnícká fakulta UK. 1991. ISBN 80-85341-28-X

- Nedbálková, K.: Láska je láska, když chodej kluci s klukama, a holky s holkama. Brno. Skupina GATE. Stud. Brno. 2007. ISBN 978-80-239-9050-8
- Outláš, V., Hamerník, P. a kolektiv. Praktikum práva Evropské unie. Plzeň. Alenka. 2005. ISBN 80-86898-10-5
- Pavlíček, V. a kolektiv. Ústavní právo a státovada. I. díl. Praha. Linde. 1998. ISBN 80-7201-141-3
- Pavlíček, V.: O české státnosti a úvahy a polemiky o právech, svobodách a demokracii. Praha. Univerzita Karlova. Karolinum. 2002. ISBN 80-246-0564-3
- Pavlíček, V. a kolektiv. Ústavní a ústavní právo České republiky. Komentář. 2. Díl. Praha. Linde. 2003. ISBN 80-7201-170-7
- Pánek, T.: Historie práva v Čechách a na Moravě. Praha. Sefer. 2001. ISBN 80-85924-33-1
- Petráš, R., Petr, H., Scheu, H.: Menšiny a právo v České republice. Praha. Auditorium. 2009. ISBN 978-80-87284-00-1
- Petr, H.: Právní postavení národnostních menšin v Protektorátu Čechy a Morava. Praha. Sefer. 2000. ISBN 978-80-87284-00-1
- Potůčný, M., Ondřej, J.: Mezinárodní právo veřejné a zvláštní část. 4. vydání. Praha. C.H.Beck. 2003. ISBN 80-7179-801-0
- Potůčný, M.: Dokumenty mezinárodního práva. II. Praha. Karolinum. 1996. ISBN 80-7184-273-7
- Povolný, M.: Zápas o lidská práva. Brno. Stilus Press. 2007. ISBN 80-903550-9-9
- Procházka, I.: Coming out. Průvodce obdobím nejistoty, kdy kluci a holky hledají sami sebe. Brno. Stud. 2002. ISBN 978-80-247-1696-1
- Pribáň, J.: Hranice práva a tolerance. Praha. Slon. 1997. ISBN 80-85850-28-1
- Režanková, H.: Analýza dat z dotazníkových šetření. Praha: Professional Publishing, 2007. ISBN 978-80-86946-49-8
- Seidl-Hohenvelden, I.: Mezinárodní právo veřejné. Praha. Aspi. 2001. ISBN 80-7192-706-6
- Skoblík, J.: Morálka v dialogu. Kostelní Vydří. Karmelitánské nakladatelství. 2006. ISBN 80-7192-706-6
- Steiner, H.J., Alson, P.: International Human Rights in context Law, politics, morals. Oxford. Clarendon Press. 1996.
- Scheu, H.Ch.: Ochrana národnostních menšin podle mezinárodního práva. Praha. Karolinum. 1998. ISBN 80-7184-632-5

- Třilková, N.: Dimenze ochrany lidských práv v EU. Praha. Aspi. 2003. ISBN 80-86395-52-9
- Třilma, P. a kolektiv.: Implementace lidských práv a mezinárodní kontrolní mechanismy. Praha. Karolinum. 1999. ISBN 80-7179-398-1
- Zoubek, V. : Lidská práva a globalizace a bezpečnost. 2. Upravené vydání. Plzeň. Alenka. 2008. ISBN 978-80-7380-103-8

C) LÁNKY

- Bečková, K. a kolektiv.: Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny. Praha. Úřad vlády ČR. 2007.
- Evropský soud pro lidská práva, Rozsudek z 19. 2. 2013 ve věci X. a další v. Rakousko, . 19010. Právní rozhledy, 1/2014. ISSN
- Evropský soud pro lidská práva, Rozsudek Fretté v. Francie, . 36515/97 Právní rozhledy, 1/2014. ISSN 1210-6410
- Malenovský, J.: Zapomenuté a falzifikované, známé a ještě nenapsané kapitoly –desátileté epopeje Všeobecné deklarace lidských práv. Právník. Ročník 148. Praha. Ústav státu a práva AV ČR, . 1. ISSN 0231-6625
- Malý, K.: K tradicím a proměnám české právní kultury. Praha. Karlova univerzita a 3. Lékařská fakulta. UK. VITA NOSTRA REVUE. 1998. . 2. ISSN 1212-5083
- Malenovský, J.: Obecné problémy právní ochrany menšin. časopis pro právní vědu a právní praxi. . 1. 1994. ISSN 1210-6410
- MF Dnes 20. 3. 2008: Bisexualita a problém ihra? ISSN 1210-1168
- Třilková, J.: Vývoj českého hnutí ve střední Evropě od roku 1989. Přítomnost. 2009. ISSN 1213-01233
- Třilma, P.: Evropská unie a české státy před Evropským soudem pro lidská práva. Právník. Ročník 147. . 1. 2008. ISSN 0231-6625

D) OSTATNÍ

- ADAMOVIČ, K., KŘÍKOVSKÝ, L.: Jak se vyvíjel pojem menšina. <http://blisty.cz/art/10842.html> (online 04--02-2014).
- Buková, A.: Sexuální orientace v mezinárodním právu. www.c.h.beck.cz, online 10. 3. 2014.

- Philip Holding Lau : Sexual Orientation and International Human Rights Law. 2004. <http://humanrights.uchicago.edu/Baro/holninglau.pdf> / online 1.2.2014/
- Pracovní skupina pro sex. men-íny: Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender men-íny v R. Praha: 2007 http://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/sexualni-mensiny/ANALYZA_final.pdf (online 10. 11. 2010)
- PECHOVÁ, O.: *Diskriminace na základ sexuální orientace*. Výzkumné studie. 2009, s. 13 ó 16. <http://www.e-psycholog.eu/pdf/pechova.pdf> (on-line 12. 04. 2014).
- RUBRIKA - HOMOSEXUALITA: Statistické výzkumy. <http://www.004.cz/statisticke-vyzkumy> (on-line 10. 04. 2014)
- F. B. (anonymní identifikace). Dotaz (on-line) **Lukas3F@seznam.cz** z 22. února 2014
- TWINGALOVÁ,,D.: Majoritní a minoritní skupiny. <http://www.multikultura.cz/multikulturni-vychova/vychozi-pojmy/majoritni-a-minori> (online 16. 01. 2014).
- UZEL, R.: Bisexualita je mýtus. <http://www.blesk.cz/clanek/pro-muze-sex-a-tabu/99208/pravda-o-nejvetsich-sexualnich-tabu.html> (on-line 12. 9. 2010)
- Homosexualita. <http://cs.wikipedia.org/wiki/Homosexualita> (on-line 12. 03. 2014).
- Homosexualita. <http://cs.wikipedia.org/wiki/Homosexualita>(on-line 12. 03. 2014).

9. Dít

- Bez dít
- Vlastní dít v péči
- Podílí se na výchov

10. V jakém oboru pracujete

- Administrativa
- Bankovníctví, Ekonomika
- Zdravotnictví
- Kultura, umění, módní průmysl
- Marketing, média, reklama, PR
- Právní služby
- Ostatní služby
- Armáda a Policie
- Státní správa a samospráva
- Stavebnictví, Reality
- Vědecký výzkum
- Jiné

11. Je vaše sexuální orientace známá

- Rodina, přátelé
- Zaměstnavatel, spolupracovníci
- Ostatní
- Není známá ve společnosti

12. Skrýváte svou sexuální orientaci

- Ano
- Ne
- Částečně

13. Pokud jste v posledních 5 letech studoval, byl jste diskriminován, protože se v dle nebo předpokládalo, že jste sexuální menšina?

- Ano
- Ne

14. Máte zkušenost s fyzickým nebo verbálním napadením z důvodu sexuální orientace?

- Ano
- Ne

15. Pokud jste v předcházející otázce odpověděli kladně, kolikrát jste se setkali s atakou v životě osob?

- Pouze jednou
- Vícekrát
- Opakovaně od stejné osoby
- Jiné

16. Setkali jste se s výhrůvkami, nadávkami, posměšky, veřejnou skandalizací kvůli vaší sexuální orientaci?

- Ano
- Ne
- Opakovaně

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

tab.	tabulka
.j.	íslo jednací
vs.	versus
s.r.o.	společnost s ručením omezeným
eu	Evropská unie
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
.	íslo
Sb.	sbírka
odst.	odstavec
OSN	Organizace spojených národů
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
OBSE	Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
KBSE	Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě
p íp.	p ípadně
ESD	Evropský soudní dvůr
l.	lánek

SEZNAM TABULEK

Tabulka . 1: Reprezentativita zkoumaného vzorku ó demografické údaje

Tabulka . 2: Reprezentativita zkoumaného vzorku ó v ková skupina, vzd lání

Tabulka . 3: Stanovení identity respondent

Tabulka . 4: Spokojenost se sexuální orientací ó soubor celkem

Tabulka . 5: Spokojenost se sexuální orientací ó fleny, transsexuálové